

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΑΖ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΜΑΪΟΥ 1988

ΑΡΙΘ. 7

== ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ==

Οί φωτιστές τῶν Σλάβων, Κύριλλος καὶ Μεθόδιος. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ὁ Ἅπ. Παῦλος καὶ ὁ Εὐρωπαϊκὸς Πολιτισμὸς. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Δεκαπενταγούστου. — Ἰωάννου Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Πρωτοπρ. Σερ. Φαράσογλου, Ἀπὸ τὴν τάξη καὶ ψαλμωδία στὸν πατριαρχικὸ ναὸ ΚΠόλεως. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Θεραπευτικὸς τουρισμὸς. — Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη. — Δημ. Φερούση, Ἐκκλησία καὶ Δημόσιες Σχέσεις. — Χρυσ. Ι. Νεαμονιτάκη, Ἄνθη εὐλαβείας στὴν Πόλη τῶν ὀνείρων μας. — Βασιλικῆς Ψαθοπούλου, Ἡ προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας στὴ Νορρηλευτικὴ. — Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, Εἰδήσεις ποὺ ἐνδιαφέρουν τοὺς Ἐφημερίους.

● ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασοῦ 1 — Τηλ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179,
112 51 Ἀθήναι.

ΟΙ ΦΩΤΙΣΤΕΣ ΤΩΝ ΣΛΑΒΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΙΟΣ

«Οἱ τῶν Σλάβων Ἀπόστολοι, καὶ διδάσκαλοι μέγιστοι, καὶ φωστῆρες ἄδυτοι θείας πίστεως, καὶ ὑποφῆται θεόσοφοι, πρὸς βίον ὑπέρτερον, καὶ μεσίται πρὸς Χριστόν, ὁ Θεόφρων Μεθόδιος, καὶ ὁ Κύριλλος, τὰ κατάκαρπα δένδρα θείων ἔργων, καὶ βλαστοὶ οἱ φωτοφόροι, Θεσσαλονίκης τιμάσθωσαν...».

(Ἡ μνήμη τοὺς τιμᾶται τὴν 11η Μαΐου).

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

ΚΑΙ Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ (*)

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος προβάλλει ἀκόμη καὶ αὐτὰς τὰς πατριωτικὰς καὶ πολιτειακὰς ἀξίας, ὅταν λέγῃ ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς καθιέρωσε τὰς «ὀρθοεσίας τῆς κατοικίας τῶν ἐθνῶν» (Πράξ. ιζ' 26) ἢ ὅταν τονίξῃ τὴν ἰουδαϊκὴν του προέλευσιν: «Ἄνθρωπός εἰμι Ἰουδαῖος Ταρσεύς» (Πράξ. κα' 39), «ἀνατεθραμμένος... παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκριβείαν τοῦ πατρῶου νόμου, ζηλωτῆς ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. κδ' 3), «περιτομῆ ὀκταήμερος, ἐκ γένους Ἰσραήλ, φυλῆς Βενιαμίν, Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος» (Φιλιπ. γ' 5), «Φαρισαῖος..., υἱὸς Φαρισαίου» (Πράξ. κγ' 6), προκόπτων «ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει» αὐτοῦ, «περισσότερος ζηλωτῆς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν παραδόσεων» (Γαλ. α' 14)⁴.

Ἐξ ἄλλου ὁ μέγας τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος κρίνει τὴν πολιτείαν καὶ τὸ κράτος ὄχι ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς συγκεκριμένης ἀπαραδέκτου πραγματικότητος τῶν ρωμαίων αυτοκρατόρων, ἀλλὰ ἀπὸ καθολικώτεραν καὶ ὑψηλότεραν σκοπιάν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὸ κράτος καὶ αἱ ἐξουσίαι αὐτοῦ καταφάσκονται ὡς δυνάμεινα νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ πολιτισμικῷ βίῳ πρόδοσιν αὐτῶν: «Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. Οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ... Θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; Τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστὶ σοὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. Ἐὰν τὸ κακὸν ποιῆς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν εἰς ὀργήν, ἔκδικος τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι» (Ρωμ. ιγ' 1-5). Πρέπει νὰ προσευχώμεθα «ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἡρεμον καὶ ἡσύχιον θίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι» (Α' Τιμ. θ' 1-2).

Ἡ προβολὴ τέλος τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν⁵ ὑπάρχει εἰς πᾶσαν ὁμιλίαν καὶ εἰς πᾶσαν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν. Ἐὰν οὗτος διὰ τοὺς ἀπίστους λέγῃ, ὅτι σύνθημα εἶναι τὸ «φάγωμεν, πίωμεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκουμεν» (Α' Κορ. ιε' 22), ἀντιθέτως οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ εἶναι «καινὴ κτίσις» (Γαλ. στ' 15), νὰ περιπατοῦν «ἐν καινότητι ζωῆς» (Ρωμ. στ' 4), νὰ εἶναι «τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρεῖαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες» (Ρωμ. ιβ' 11-13). Οἱ Χριστιανοί, κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον, πρέπει νὰ λογίζονται «ὅσα ἔστιν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλή, ὅσα εὐφρημα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος» (Φιλιπ. δ' 8), νὰ διέπωνται ὑπὸ τῆς βασιλείδος τῶν ἀρετῶν τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία εἶναι «μείζων» τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος (Α' Κορ. ιγ' 13) καὶ νὰ παρουσιάζουν γενικῶς τοὺς καρποὺς τοῦ πνεύματος, οἱ ὁποῖοι εἶναι «ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια» (Γαλ. ε' 22). Ἡ «καινότης τοῦ πνεύματος» τῶν Χριστιανῶν (Ρωμ. ζ' 6) ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οὗτοι εὐλογοῦν τοὺς διώκοντας αὐτοὺς, εὐλογοῦν καὶ δὲν καταρώνται, χαίρουν μετὰ χαίρόντων καὶ κλαίουν μετὰ κλαιόντων, «τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονούντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονούντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι, ... μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες..., μὴ νικώμενοι ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νικῶντες ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν» (Ρωμ. ιβ' 14-21).

(Συνεχίζεται)

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 98 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

4. Παν. Ν. Τρεμπέλα, Ἰπόμνημα εἰς τὰς Ἐπιστολάς τοῦ Παύλου, Ἀθήναι, 1937, σ. 1.

5. Περὶ τῆς οὐσίας τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν βλ. Ἐθαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἐγχειρίδιον Φιλοσοφίας, τεῦχος Α': Εἰσαγωγικά - Γνωσιολογία - Γενικὴ Ἀξιολογία, ἐν Θεσσαλονίκῃ 1967, σ. 101-110. Τοῦ ἰδίου, Μαθήματα Κατηχητικῆς ἢ Χριστιανικῆς Παιδαγωγικῆς, ἐν Ἀθήναις 1978, σ. 338 ἐξ.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΩΣ

«Πρὸς οἰκοδομὴν»

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

15. «Η Φ Ω Σ ΤΕΚΟΥΣΑ ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΑΙΩΝΙΟΝ»

Μεγαλειώδεις στιγμὰς ἔζησαν οἱ τρεῖς μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἐπάνω εἰς τὸ Θαβώρ. Καὶ θέαμα οὐράνιον ἀπῆ-
λαυσαν ἐκεῖ (Ματθ. 17, 1-5). Εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν
δὲ αὐτὴν μᾶς μεταφέρουν αἱ (μεθ) εὐρτίαι αὐταὶ ἡμέ-
ραι τῆς Θείας Μεταμορφώσεως, ἐνῶ προχωροῦμεν πρὸς
τὴν Θεομητορικὴν ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

1. Τί ἦτο ὅμως ἐκεῖνο τὸ θεῖον φῶς ποῦ εἶδον οἱ
τρεῖς μαθηταὶ νὰ ἀκτινοβολῇ ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ Χρι-
στοῦ κατὰ τὴν Μεταμόρφωσίν Του ἐπὶ τοῦ ὄρους;

Ἦτο μικρὰ ἀποκάλυψις μᾶς πτυχῆς τῆς θεότητος
Αὐτοῦ.

Μέχρι τότε Τὸν ἔδλεπον ἀπλῶς «ἐν ὁμοιώματι ἀν-
θρώπου» (Φιλιπ. 2,7).

Μόνον δ' ἐκ τῶν θαυμάτων Του —καὶ τῆς οὐρα-
νίας διδασκαλίας Του, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπερόχου ἀγιό-
τητος Αὐτοῦ— εἶχον τὴν αἴσθησιν τῆς θεότητός Του.

Διὰ πρώτην φοράν ἀποκαλύπτεται εἰς αὐτοὺς κάτι
ἀπὸ τὸ «ἄκτιστον φῶς» τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου. Καὶ
ἐθαμβώθησαν. Ὅταν δὲ ἤκουσαν καὶ τὴν φωνὴν τοῦ
Πατρὸς, «ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν
σφόδρα». (Ματθ. 17,6).

Δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀπενίσῃ καὶ
νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν. «Οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσω-
πόν μου καὶ ζήσεται» (Ἐξ. 33,20). Μόνον ἐν τῇ βασι-
λείᾳ τῶν οὐρανῶν —ὅσοι ἀξιωθοῦν— θὰ ἴδουν τὸν Θεόν
«καθὼς ἐστὶ» (1 Ἰω. 3,2). Κατὰ τὴν Μεταμόρφω-
σιν εἶδον οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου τὸ θεῖον φῶς καὶ τὴν
δόξαν Του ἐν μέρει μόνον, «καθὼς ἠδύναντο».

2. Ἐξ ἄλλης ἀπόψεως, εὐδοκεῖ ὁ πανάγαθος Θεὸς
νὰ συμβαίῃ καὶ εἰς ἡμᾶς κάτι ἀνάλογον, προκειμένου
νὰ ἐπιλάμψῃ καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν μας ὑπαρξίν ὁ φωτισμὸς
τοῦ Χριστοῦ.

Ἐκάστη ψυχὴ φωτίζεται ὑπὸ τοῦ Κυρίου «καθὼς
δύναται». Δηλ., διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν κατὰ τὴν διατύπω-

σιν τῆς ἱερᾶς Παρακλήσεως, καθόσον ὑποχωρεῖ καὶ
ἐκλείπει ἡ «ἀχλὺς τῶν πταισμάτων»
της. Διὰ τοῦτο ἰκετεύομεν τὴν Παναγίαν· «λῦσον
τὴν ἀχλὺν τῶν πταισμάτων μου,
θεόνομφε».

Ὅπως ἡ ὁμίχλη ἐμποδίζει τὸ φῶς τοῦ ἡλίου νὰ
φωτίσῃ τὸν ὑπὸ τὸν ὁμιχλώδη οὐρανὸν τόπον, ἔτσι καὶ
ἡ «ἀχλὺς τῶν πταισμάτων» ἐμποδί-
ζει τὴν ψυχὴν νὰ δέχεται τὸν θεῖον φωτισμὸν καὶ τὴν
θεῖαν χάριν. Οὕτως εἰπεῖν, παρεμβάλλεται ἡ «ἀχλὺς»
αὕτη, ὅπως τὸ νέφος τὸ ἐκ τῶν κακῶν ἀναθυμιάσεων
ρυπαίνει καὶ ἀμαυρῶνει τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ δυσχε-
ραίνει τὴν ὁρατότητα.

Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποφεύγωμεν «τὰ ἔργα
τοῦ σκότους» (Ρωμ. 13,12), μὲ κάθε τρόπον, διότι τὰ
ἀμαρτωλὰ καὶ τὰ φαῦλα ποῦ διαπράττουσιν πολλοὶ ἄν-
θρωποι ἀποκλείουσιν τὸ χριστιανικὸν φῶς, νὰ καθοδηγῇ
καὶ νὰ κατευθύνῃ τὴν ζωὴν μας. «Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα
πράσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς,
ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ» (Ἰω. 3,20).

3. Ὁ Κύριός μας εἶναι «τὸ φῶς τοῦ κόσμου» (Ἰω.
8,12). Ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν κόσμον τὰς σωτηρίας ἀλη-
θείας τοῦ Εὐαγγελίου Του. Καὶ ἐξατομικεύων τὸν θεῖον
αὐτοῦ φωτισμὸν «φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον
εἰς τὸν κόσμον» (αὐτ. 1,9), διὰ νὰ μὴ «περιπατῇ ἐν τῇ
σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξῃ τὸ φῶς τῆς ζωῆς» (αὐτ. 8,12), ἐφ'
ὅσον βεβαίως θὰ «ἀκολουθῇ Αὐτῷ» («ὁ ἀκολουθῶν ἐ-
μοί...») καὶ θὰ ὑπακούῃ εἰς Αὐτὸν («αὐτοῦ ἀκούετε»).

Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ προαιώ-
μιος Λόγος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα
φωτίσῃ τοὺς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους
(Ματθ. 4,16).

Διὰ πάντα ταῦτα, μεταφερόμενοι καὶ ἡμεῖς, νοερώς,
εἰς τὸ Θαβώρ μετὰ τῶν μαθητῶν Του, μάλιστα κατὰ
τὰς (μεθ) εὐρτίους αὐτὰς ἡμέρας, ἃς ἐνατενίσωμεν μὲ
τὰ μάτια τῆς πίστεως πρὸς τὸν φωτοδότην Χριστόν.
Καὶ ἃς ἐνωτισθῶμεν —προσωπικῶς ἕκαστος— τὴν ἐξ

οὐρανοῦ φωνὴν τοῦ Πατρὸς· «αὐτοῦ ἀκούετε». Διὰ γὰρ διαλυθῆ ἐξ ὀλοκλήρου, διὰ τῆς ὑπακοῆς ταύτης πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστόν, «ἡ ἀχλὺς τῶν πταισμάτων ἡμῶν».

Ἀφορῶντες δ' ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, τὴν τὸ «φῶς τεκοῦσαν τὸ θεῖον καὶ προαιώνιον», ἃς καταυγασθῶμεν ἀπὸ τὴν ὑπεραγίαν προσωπικότητά Της. Εἶναι ἡ φωτεινότερα, μετὰ τὸν Χριστόν, καὶ ἀγιωτέρα Μορφή πού ἐγνώρισεν ὁ κόσμος.

Καὶ ἃς παρακινηθῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς καθαρὰν καὶ φωτεινὴν καὶ ἀκηλίδωτον ζωὴν. Προσεπικαλούμενοι δὲ τὰς πρεσβείας καὶ τὴν βοήθειάν Της, ἃς ψάλλωμεν πρὸς Αὐτήν·

«Λύσον τὴν ἀχλὺν τῶν πταισμάτων μου, Θεόνυμφε, τῷ φωτισμῷ τῆς σῆς λαμπρότητος, ἡ φῶς τεκοῦσα τὸ θεῖον καὶ προαιώνιον».

16. «Ἡ Αἰωνίαν Τεκούσα Λύτρωσιν»

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι καὶ ὀνομάζεται, ὡς γνωστόν, Λύτρωτής τοῦ κόσμου. Ὑπενθυμίζει δὲ τοῦτο ἡ ἱερὰ ἀκολουθία τῆς Παρακλήσεως εἰς τὸ ἐπόμενον τροπάριον·

«Λύτρωσαι ἡμᾶς ἐκ κινδύνων, Θεοτόκε ἄγνη, ἡ αἰωνίαν τεκοῦσα λύτρωσιν...».

Ἀναφέρεται οὕτω, μὲ τὰς ἰδίας ἀκριβῶς λέξεις, εἰς τὰ ἀποστολικά λόγια περὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, «Ὅστις «διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσηλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ Ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὐράμεινος» (Ἐβρ. 9,12)».

Περὶ αὐτῆς δὲ τῆς λύτρωσεως πού ἔφευρεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον, γεννηθεὶς ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου, θὰ ὁμιλήσωμεν σήμερον, διότι πρόκειται περὶ θεμελιωδεστάτης ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς μας πίστεως.

1. Γνωστὴ παραβολὴ τοῦ Κυρίου ὁμιλεῖ περὶ διασώσεως τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστὰς, διὰ τὸν ὁποῖον ἔλαβε τελείαν πρόνοιαν ὁ καλὸς καὶ φιλεῦσπλαγγχος Σαμαρεῖτης. Τὴν διήγησιν ἐξιστορεῖ ὁ ἱερός Εὐαγγελιστῆς Λουκᾶς (10, 30-35).

Ἀλλὰ ποῖος εἶναι ὁ τραυματίας οὗτος καὶ ποῖοι οἱ λησταί;

Ὁ θεόπλαστος ἄνθρωπος ἦτο τρισευτυχῆς μέσα εἰς τὸν Παράδεισον. Ἦτο «ἄλυπος καὶ ἀπαθής». Ἡ λύπη

τοῦ ἦτο ἄγνωστος· καὶ ἔμεινε ἀπρόσβλητος ἀπὸ «θλίψεις καὶ στενοχωρίας», ἐφ' ὅσον τοῦ ἦτο ἄγνωστον τὸ κακόν (Ρωμ. 2,9). Εἶχε πλασθῆ διὰ τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν αἰωνίαν μακαριότητα. Καὶ εἶχε νοῦν φωτεινὸν καὶ βούλησιν φερομένην μόνον πρὸς τὸ ἀγαθόν. Ἄλλ' ὑπέστη τὴν ἐπίθεσιν τοῦ διαβόλου καὶ ἀπεπλανήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ κακόν· εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Ἐσυλήθη καὶ «ἐκλάπη τὸν νοῦν». Καὶ ἐτραυματίσθη φοβερὰ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας. Ἀπόλεσε τὰ θεόδοτα παραδεισιακά ἀγαθά. Καὶ ἐφέρετο πρὸς τὴν ἀπώλειαν («ἡμιθανὴς τυγχάνων»). Ἐσώθη δὲ διὰ τοῦ καλοῦ Σαμαρεῖτου - Σωτῆρος Χριστοῦ.

Τὸν ἀπέσπασεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ληστῶν μὲ λύτρα πολύτιμα· «διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος». Καὶ ἐθεράπευσε τὰς πληγὰς του μὲ τὴν χάριν Του («ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον») καὶ μὲ τὸν λόγον τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας Του. Μὲ αὐτὰ τὰ «δύο δηνάρια» — «ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ» [Ἰω. 1,17] — ἐλύτρωσε τὸ ἀνθρώπινον γένος «ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ» (Πράξ. 26,18) καὶ ἀπὸ «τὰ ὀφώνια τῆς ἁμαρτίας» - τὸν θάνατον (Ρωμ. 6,23). Καὶ ἐγένεν ὁ Λύτρωτής ἡμῶν.

2. Οἱ σχετικοὶ λόγοι Του: «δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Μάρκ. 10,45) ρητῶς ἀναφέρονται εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν «λύτρωσιν». Καὶ αὐτὴν πάλιν ἐξαίρουσι οἱ δύο κορυφαῖοι Ἀπόστολοι. Καὶ τονίζουσι: Ὁ Παῦλος· «οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν, ἡγοράσθητε γὰρ τιμῆς» (1 Κορ. 6,20)· ὁ δὲ Πέτρος· «οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε... ἀλλὰ τιμῆ ἀἵματι, ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ» (1 Πέτρ. 1,19).

Ἡ ἔννοια τῶν θείων αὐτῶν ρημάτων εἶναι σαφής. Στοχεύει ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν κατανόησιν, ἐκ μέρους μας, τῆς ἀνεκτιμήτου ὑπὲρ ἡμῶν θυσίας τοῦ Κυρίου, ἵνα μᾶς «ἐξαγοράσῃ» καὶ ἀπολυτρώσῃ ἐκ τῆς ἐνοχῆς καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς ἁμαρτίας· καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν εὐγνώμονα καὶ φιλότιμον ἀνταπόκρισίν μας πρὸς τὴν ἄπειρον αὐτὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου δι' ἔργων ἀρετῆς καὶ κατὰ Χριστόν ζωῆς.

3. Πρακτικαὶ δὲ συνέπειαι καὶ ἐφαρμογαὶ εἰς τὴν ζωὴν μας τῶν λυτρωτικῶν τούτων μηνυμάτων εἶναι·

α) Ἡ συνειδητοποίησις τῆς ἀναγκαιότητος τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ θείου Λυτρωτοῦ ἡμῶν. Διότι ἄνευ αὐτῆς εἶναι ἀδύνατος ἡ σωτηρία. Κατὰ τοὺς ἀπεριφράστους λόγους Αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ· «ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἶμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς» (Ἰω. 6,53). Οἱ ἀμελοῦντες ἄρα τῆς Θ. Κοινωνίας καὶ οἱ σωρεύοντες ἡθικὰ κωλύματα ἀπο-

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΔΗ
Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

470. Τὴν καταθασίᾳ τῆς γ' ᾠδῆς στὰ μοναστήρια ψάλλει πάντοτε ὁ πρῶτος χορός, στὶς ἐνορίες ὁ ἀριστερός. Ποιό εἶναι τὸ ὀρθότερο; (Ἐρώτησις Πανοσ. Ἀρχιμ. Χ.).

471. Γιατί ὁ δεξιὸς χορὸς παρεμβαίνει καὶ ψάλλει τὸ τέλος τῆς καταθασίᾳ τῆς γ' ᾠδῆς καὶ γιατί ὅταν ἔχουμε διπλὲς καταθασίαις οἱ παρεμβάσεις αὐτὲς γίνονται πιὸ συχνές, τόσο πού νὰ δημιουργοῦνται συγχύσεις καὶ λάθη; Δὲν θὰ ἦταν προτιμότερο καὶ πιὸ ἀπλὸ ὁ ἕνας χορὸς νὰ ψάλλῃ τὶς «πεζές» καὶ ὁ ἄλλος τὶς «ἰαμβικές» καταθασίαις; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Β. Σ.).

Ἡ πρᾶξις τῶν μονῶν εἶναι ἀσφαλῶς ἡ πιὸ ἀκριβής. Ὁ πρῶτος χορὸς, πού στὰ μοναστήρια δὲν εἶναι πάντοτε ὁ δεξιὸς ὅπως στὶς ἐνορίες, ψάλλει τὶς καταθασίαις τῶν ᾠδῶν πού ἀριθμοῦνται μὲ περιττὸ (μονὸ) ἀριθμὸ, δηλαδὴ α', γ', ε', ζ' καὶ θ'. Ὁ δεῦτερος χορὸς ψάλλει τὶς καταθασίαις τῶν ᾠδῶν πού ἀριθμοῦνται μὲ ἄρτιο (ζυγὸ) ἀριθμὸ, δηλαδὴ (β'), δ' ς' καὶ η'. Οἱ ἴδιοι χοροὶ ἀρχίζουν καὶ τὴν ψαλμωδίαν τῶν ἀντιστοιχῶν ᾠδῶν τῶν κανόνων, ψάλλοντας τοὺς εἰρμούς των. Θεωρητικὰ ἡ ἴδια τάξις ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς μονές καὶ γιὰ τὶς ἐνορίες. Στὴν πρᾶξι ὅμως ἔχει διαφοροποιηθῆ ἡ τάξις τῶν ἐνοριῶν, ὅταν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπεκράτησε νὰ ψάλλωνται σ' αὐτὲς ὅλες οἱ καταθασίαις μαζί μετὰ τὸ συναξάριο, καὶ οἱ κανόνες νὰ ψάλλωνται ἢ νὰ διαβάζονται ὅλοι μαζί πρὶν ἀπὸ τὸ συναξάριο ἢ καὶ νὰ παραλείπωνται ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ.

Ἡ ἀνωμαλία πάντως πρέπει νὰ εἶναι πολὺ παλαιὰ

καὶ ὀφείλεται στὴν παράλειψι τῆς β' ᾠδῆς ἀπὸ τοὺς κανόνες, τῆς ὁποίας τὸν εἰρμὸ, τὴν ἀρχὴ δηλαδὴ τῆς ψαλμωδίας τῆς, καὶ τὴν καταθασίαν στὸ τέλος, ἂν ὑπῆρχε, ἔψαλλε ὁ δεῦτερος χορὸς. Ἔτσι στὰ μοναστήρια ὁ δεῦτερος χορὸς ψάλλει τὸ θεοτοκίον τῆς α' ᾠδῆς ἢ τὸ τέλος τῆς καταθασίαις τῆς, ἂν ὑπάρχη, δίδοντας ἔτσι στὸν πρῶτο χορὸ τὴ δυνατότητα νὰ ἀρχίσῃ τὴν γ' ᾠδὴ πού τοῦ ἀνήκει, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει β' ᾠδὴ στὸν κανόνα. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ὅταν οἱ καταθασίαις εἶναι διπλές (Χριστοῦγεννα, Θεοφάνεια, Πεντηκοστή) ὁ πρῶτος χορὸς παίρνει τὸ τέλος τῆς ἰαμβικῆς καταθασίαις τῆς ε' καὶ ζ' ᾠδῆς καὶ ὁ δεῦτερος τὸ τέλος τῆς ἰαμβικῆς καταθασίαις τῆς ε' καὶ ζ' ᾠδῆς καὶ ὁ δεῦτερος τὸ τέλος τῆς δ' γιὰ νὰ δοθῆ καὶ πάλι ἡ δυνατότητα ἀντίστοιχα στὸν μὲν δεῦτερο χορὸ νὰ ἀρχίσῃ τὸν εἰρμὸ τῆς ς' καὶ ἡ' ᾠδῆς, στὸν δὲ πρῶτο τὸν εἰρμὸ τῆς ε'. Αὐτὸ δὲ γίνεται στὸ τέλος τῶν καταθασιῶν τῆς γ' καὶ ς' ᾠδῆς, γιατί ἀκολουθοῦν, ὡς γνωστὸ, οἱ συναπτές, καθὼς καὶ στὸ τέλος τῆς ἡ' ᾠδῆς, γιατί παρεμβάλλεται ἡ διακονικὴ παρακέλευσις «Τὴν Θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτός...», γιὰ τὴν ὁποία ὅμως θὰ μιλήσουμε σὲ ἄλλη ἀπάντησι.

Στὶς ἐνορίες τὸ ἴδιο πρᾶγμα γίνεται κάπως διαφορετικὰ. Καὶ ἐδῶ τὴν καταθασίαν τῆς α' ᾠδῆς, καθὼς καὶ ὅλες τὶς περιττές (μονές), ψάλλει ὁ δεξιὸς χορὸς, ἐνῶ ὁ ἀριστερός ψάλλει ὅλες τὶς ἄρτιες. Τὴν καταθασίαν ὅμως τῆς γ' ᾠδῆς ἐπεκράτησε παράτυπα νὰ ψάλλῃ ὁ δεῦτερος χορὸς, ἴσως γιὰ νὰ μὴν ψάλλωνται ἀπὸ τὸν ἴδιο χορὸ ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δυὸ καταθασίαις μαζί. Ἔτσι ἡ ὀρθὴ σειρά ἀποκαθίσταται ἀργότερα, ὅταν ὁ δεξιὸς χορὸς παίρνει τὸ τέλος τῆς καταθασίαις τῆς γ' ᾠδῆς γιὰ νὰ δώσῃ στὸν ἀριστερὸ χορὸ τὴ δυνατότητα νὰ ἀρχίσῃ τὴν καταθασίαν τῆς δ' ᾠδῆς, πού τοῦ ἀνήκει. Κάτι ἀνάλογο συμβαίνει καὶ μετὰ τὶς διπλές καταθασίαις. Ἡ ὀρθὴ ὅμως σειρά ἀποκαθίσταται ἀμέσως, γιατί ὁ ἀριστερός χορὸς ψάλλει τὴν

κλείοντα τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸ θειότατον τοῦτο μυστήριον πρέπει νὰ γνωρίζουν ὅτι ἐργάζονται ἐναντίον τῆς σωτηρίας των.

δ) Στῶμεν καλῶς! Ὁ Κύριος ἔδωκεν ἑαυτὸν «λύτρον ἀντὶ π ο λ λ ῶ ν». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲν σώζονται πάντες, ἀλλὰ μόνον «ὅσοι ἔλαβον αὐτόν» (Ἰω. 1,12) διὰ πίστεως καὶ ζωῆς «ἐν Κυρίῳ». Ἀπαιτεῖται ἐπομένως μεγάλη προσοχὴ καὶ ζήλος καὶ ἀγών, «μὴ μείνωμεν ἔξω τοῦ νυμφῶνος Χριστοῦ». Καὶ

γ) «Ὁ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγγασάμενος,

ἐν ᾧ ἡγγιάσθη, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας» δι' ἁμαρτίας, καὶ κυρίως ἀμετανοήσιας, ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ ὅτι εἶναι «φοβερόν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος» (Ἐβρ. 10, 29-30). Εἶναι ὄντως φοβερόν νὰ μὴ ἔχη τις συναίσθησιν ὅτι «ἡγοράσθημεν τιμῆς» — μᾶς ἡγόρασεν ὁ Χριστὸς μετὰ τὸ Αἷμα Του — καὶ εἴμεθα δοῦλοι Του, ἔχοντες Αὐτὸν Κύριον καὶ Θεόν μας.

Ἄλλ' εἴθε «αὐτοῦ ἀκούοντες» καὶ «τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες» νὰ οἰκειωθῶμεν ἕκαστος τὴν «λύτρωσιν (τὴν ὁποῖαν) ἀπέστειλε Κύριος τῷ λαῷ αὐτοῦ».

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΨΑΛΜΩΔΙΑ ΣΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟ ΝΑΟ Κ/ΠΟΛΕΩΣ

Τοῦ Πρωτοπρ. κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΦΑΡΑΣΟΓΛΟΥ

Ἡ ὄλη πομπή σταματάει στὸ κέντρο τοῦ Ναοῦ, στὸ σολέα. Ὁ Μέγας Ἐκκλησιάρχης μπροστὰ στὸ δεξιὸ ἀναλόγιο, ὁ Μέγας Ἀρχιμανδρίτης μπροστὰ στὸ ἀριστερὸ ἀναλόγιο, ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελλος πίσω ἀπὸ τὸν Πατριάρχη ἀριστερὰ καὶ ὁ Μέγας Ἀρχιδιάκονος πίσω δεξιὰ καὶ ἀλλάζει θέση στὴν πρώτη στροφή τοῦ Πατριάρχου πηγαίνοντας δίπλα στὸν Μέγα Ἐκκλησιάρχη. Ὁ Πατριάρχης μπροστὰ στὸ θρόνο, στραμμένος πρὸς τὸ Ἅγιο Βῆμα, κάνει τρεῖς φορές τὸ σταυρὸ του καὶ σηκώνει τὸ δεξιὸ χέρι γιὰ εὐλογία. Τότε ἀκριβῶς ἀρχίζει ὁ Πρωτοψάλτης τὸ «εἰ» καὶ ψάλλει τὸ «Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα» σὲ ἦχο δεύτερο, σὲ χαμηλὴ δάση, συνήθως ὁ LA σὰν Ζω, ἢ Νη, ἢ ἐπάνω Πα. Ψάλλουν καὶ οἱ δύο χοροὶ μαζί καὶ συμπάλλουν ὄλοι στὸ ἀναλόγιο. Εἶναι στραμμένοι πρὸς τὸν Πατριάρχη καὶ ἓνα σκαλι κάτω ἀπὸ τίς θέσεις τους. Ψάλλεται ἀργὰ καὶ πανηγυρικά. Δίνει τὴν ἐντύπωση τῆς χαρᾶς, γιατί ἔφθασε ὁ ἀναμεινόμενος — ὁ Πατριάρχης — ἐνῶ ὁ ἴδιος εὐλογεῖ μεγαλοπρεπέστατα, σταυροειδῶς, πρῶτα πρὸς τὸ Ἱερὸ ἔπειτα πρὸς τὴ δύση καὶ ἔπειτα τὸ δεξιὸ καὶ τὸν ἀριστερὸ χορὸ, πού ὑποκλίνονται εὐλαβικά. Ὁ Πατριάρχης, ἀφοῦ εὐλογήσει, κάνει καὶ πάλι τρεῖς φορές τὸ σταυρὸ του πρὸς τὸ Ἅγιο Βῆμα καὶ ἀνεβαίνει στὸ θρόνο, ὅπου κάνει μιὰ φορά τὸ σταυρὸ του καὶ φιλάει τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.

Ἄνετα προλαβαίνουν νὰ πάρουν «καιρὸ», χωρὶς νὰ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 109 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

ἱαμβικὴ καταθασία τῆς α' ὠδῆς καὶ ὁ δεξιὸς ὁμαλὰ τὴν «πεζή» τῆς γ' ὠδῆς. Οἱ παρεμβάσεις ὁμοιωτῶν χορῶν στὸ τέλος τῶν ἱαμβικῶν καταθασίων γίνονται στίς ἐνορίες περισσότερες, γιατί οἱ καταθασίες ψάλλονται, ὅπως εἶπαμε, ὁμαδικά, χωρὶς νὰ παρεμβάλλονται οἱ ἐνδιάμεσες συναπτές, παρὰ μόνο ἢ παρακέλευσις «Τὴν Θεοτόκον...» στὴν ἀρχὴ τῆς θ' ὠδῆς. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ὁ δεξιὸς χορὸς παίρνει τὸ τέλος τῆς γ', ε' καὶ ζ' ἱαμβικῆς καταθασίας γιὰ νὰ ψάλλῃ ὁ ἀριστερὸς τὴν δ', ς' καὶ η' «πεζή» καταθασία.

Ὅλα αὐτὰ ἴσως φαίνονται λίγο πολὺπλοκα καὶ σχολαστικά, ἀλλὰ στὴν οὐσία δὲν εἶναι. Ἀντίθετα μαρτυροῦν μιὰ ὑψηλὴ αἴσθησι τάξεως καὶ λειτουργικῆς εὐπρεπείας. Ἀρκεῖ νὰ καταλάβῃ κανεὶς τίς θεωρητικὲς ἀρχές θάσει τῶν ὁποίων ρυθμίζεται ἢ ἐναλλαγὴ τῶν χορῶν κατὰ τὴν ψαλμωδία καὶ τοὺς λόγους

γίνει σιωπὴ ὅλοι οἱ κληρικοὶ πού πρόκειται νὰ λάβουν μέρος στὴν ἀκολουθία ἢ νὰ λειτουργήσουν μέχρις ὅτου βάλει ὁ ἱερεὺς «Εὐλογητός».

Συνήθως παίρνουν καιρὸ ὁ Μέγας Ἀρχιμανδρίτης καὶ ἓνας Διάκονος. Ὁ Μέγας Ἀρχιμανδρίτης παίρνει θέση στὸ μέσον τοῦ Ναοῦ, ἀπέναντι στὸ θρόνο, ὄχι μπρὸς στὰ σκαλιὰ τοῦ θρόνου καὶ ἔχει δεξιὰ του τὸν Α' Διάκονο (τῆς ἡμέρας ἐκείνης) καὶ ἀριστερὰ του τὸ Β'. Κάνουν συγχρόνως καὶ οἱ τρεῖς μετάνοια. Πρῶτα ὁ Μέγας Ἀρχιμανδρίτης ἀνεβαίνει στὸ θρόνο, φιλάει τὸ χέρι τοῦ Πατριάρχου καὶ ἐπανερχεται στὴ θέση του ὀπισθοχωρώντας. Ἐπειτα ὁ Α' Διάκονος καὶ ὁ Β' Διάκονος μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Κάνουν καὶ πάλι συγχρόνως καὶ οἱ τρεῖς μετάνοια καὶ μπαίνουν στὸ Ἅγιο Βῆμα, ὁ Μέγας Ἀρχιμανδρίτης καὶ ὁ Β' Διάκονος ἀπὸ τὴ Βόρεια Πύλη καὶ ὁ Α' Διάκονος ἀπὸ τὴ Νότια. Ἐρχονται μπροστὰ στὴν Ἁγία Τράπεζα χωρὶς καλυμμαῦχι, κάνουν μετάνοια καὶ τὸ σταυρὸ τους τρεῖς φορές, φιλοῦν ὁ Μέγας Ἀρχιμανδρίτης τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὴν Ἁγία Τράπεζα, ἐνῶ οἱ Διάκονοι μόνον τὴν Ἁγία Τράπεζα. Καὶ μετὰ πάλι μετάνοια καὶ σταυρὸ, τρεῖς φορές, καὶ τότε ὁ Μέγας Ἀρχιμανδρίτης φοράει τὸ πετραχήλι ἀφοῦ τὸ εὐλογήσει καὶ τὸ φιλήσει καὶ λέγει τὸ «Εὐλογητός».

Στὸ μεταξὺ ὁ Μέγας Ἀρχιδιάκονος ἀνεβαίνει στὸ Παραθρόνιο, καὶ στέκεται ἓνα σκαλι κάτω, ἀπέναντι καὶ δίπλα στὸν Πατριάρχη, γιὰ νὰ ἐκτελεῖ τίς ἐντολές

πού προκάλεσαν τὴν φαινομενικὴ σύγχυσι. Ὅτι δηλαδὴ ὁ χορὸς πού ἔχει τὰ πρωτεῖα, ὁ δεξιὸς στίς ἐνορίες, ψάλλει τίς καταθασίες μὲ περιττὸ ἀριθμὸ ὠδῶν καὶ ὁ δεύτερος χορὸς, ὁ ἀριστερὸς στίς ἐνορίες, ψάλλει τίς καταθασίες μὲ ἄρτιο ἀριθμὸ. Ἡ ἀνωμαλία, τὸ ἐπαναλαμβάνουμε, ὀφείλεται στὴν παράλειψι τῆς θ' ὠδῆς καὶ στίς ἐνορίες στὴν ὁμαδικὴ ψαλμωδία τῶν καταθασίων καὶ στὴ συνήθεια νὰ ψάλλῃ ὁ ἀριστερὸς χορὸς τὴν καταθασία τῆς γ' ὠδῆς.

Ὅτι ἡ πράξις τῶν μονῶν στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ἢ ἀκριβεστέρα φαίνεται στὴν ψαλμωδία τοῦ κανόνος τοῦ Ἀκαθίστου καὶ τοῦ Πάσχα καὶ τῶν τριωδίων καὶ τῶν κανόνων τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Κατὰ τίς περιπτώσεις αὐτές, πού διατηρεῖται καὶ στίς ἐνορίες ἢ ὀρθή παλαιὰ τάξις, ὁ δεξιὸς χορὸς ψάλλει τὸν εἰρμὸ στὴν ἀρχὴ τῆς γ' ὠδῆς καὶ τὸν ἐπαναλαμβάνει στὸ τέλος ὡς καταθασία.

του, γὰ κρατάει τὴν πατερίτσα καὶ γὰ τοῦ δίνει τὸ Ὠρολόγιο καὶ τὸ σταυρὸ εὐλογίας³¹. Οἱ ἄλλοι κληρικοὶ κάνουν μόνο «σχῆμα» καὶ πᾶνε στὶς θέσεις τους στὸ Ἅγιο Βῆμα, ὃ δὲ Ἀρχιεπίσκοπος παραμένει μέχρι τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας στὸ κέντρο τοῦ σολέα γιὰ τὴν τάξη³².

(Συνεχίζεται)

31. Ὅταν ἀπουσιάζει ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος, τὸν ἀντικαθιστᾷ ὁ Δευτερεύων, ὃ ὁποῖος ὕμνος στέκεται στὸ δεύτερο σκαλί. Καὶ ὅταν παίρνει καιρὸ ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος, τὸν ἀντικαθιστᾷ ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελλος.

32. α) Ἔτσι περιγράφει τὶς ἐντυπώσεις του γιὰ τὸν Ἐσπερινὸ τοῦ Σαββάτου στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ ὁ Μητροπολίτης Δημητριάδος Χριστόδουλος, ἀπὸ τὴν συμμετοχὴ του στὴν ἐπίσημη ἐπίσκεψη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σεραφεῖμ τὸν Πατριαρχεῖο τὸ ἔτος 1974: «Χτύπησε ἡ καμπάνα γιὰ τὸν Ἐσπερινὸ. Κατέβηκα στὴν Ἐκκλησία. Σὲ λίγο ὁ Πατριάρχης ἦλθε μὲ ἐπίσημη πομπή. Προηγεῖτο ὁ Μ. Ἐκκλησιάρχης μὲ τὴ ράβδο τοῦ Πατριάρχου στὸ χέρι. Κατέβαινε ἕνα ἕνα τὰ σκαλοπάτια. Καὶ ἀκολουθοῦσε ὁ Πατριάρχης. Σιωπηλὸς, ἀμίλητος, ἐπιβλητικὸς. Πίσω του σὲ δύο σειρὲς οἱ ἐσωκατάκοιλοι κληρικοὶ. Σιωπηλοὶ καὶ αὐτοὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς. Καθὼς περνοῦσε μπροστὰ μου ἀμίλητος ὁ Πατριάρχης, σκέφθηκα τὰ λόγια τοῦ αἰοδιόμου Οἰκουμενικοῦ Ἰωακείμ τοῦ Γ'. "Ὅταν κάποτε τὸν ἠρώτησε κάποιος ξένος, γιατί φοράει μαῦρο ράσο, ἐκεῖνος ἀπήντησε: "Φέρω τὸ πένθος τοῦ Γένους μου...". Στὸ νάρθηκα ἡ συνοδεία στέκεται. Ὁ Πατριάρχης φοράει μανδύα καὶ παίρνει τὴ ράβδο. Καὶ ἡ πομπὴ εἰσέρχεται μὲ τὴν ἴδια τάξη στὸ ναὸ, προπορευομένου τώρα καὶ τοῦ Μ. Πριμικηρίου, ποὺ κρατᾷ τὴ λευκὴ λαμπάδα του. Στὰ ἀναλόγια οἱ ψάλτες ἀναμένουν. Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ὁ λαμπρὸς πρωτοψάλτης μὲ τὸν δομῆσιχό του, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ὁ γλυκὺς λαμπαδάριος μὲ τὸ βοηθὸ του. Καὶ οἱ τέσσαρες μὲ τὰ ράσα καὶ τὰ καλπάκια τους. Καὶ κοντὰ τους τὰ παιδιά, οἱ Κανονάρχες. Καὶ καθὼς ὁ Πατριάρχης εὐλογεῖ, ὅλοι μαζί ἀρχίζουν νὰ ψάλλουν τὸ "Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα" σὲ ἄσπρη χαμηλή, σὲ ρυθμὸ ἀργό, σὲ ὕψος μεγαλοπρεπέος. Ὡ, καὶ τί δὲν αἰσθάνεσαι καθὼς ἀκοῦς στὴν κοιτίδα τῆς τῆ μουσικῆς τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀκοῦς καὶ σκέπτεσαι. Σκέπτεσαι καὶ μὲ τὸ νοῦ σου βλέπεις στὴ θέση τοῦ Πρωτοψάλτη τὸν Ἰάκωβο, τὸν Πρίγκο, τοὺς ἄλλους τοὺς παλαιότερους. Ὅλη τὴν σειρά τῶν ἀειμνήστων αὐτῶν τεχνουργῶν ποὺ τὸ γλυκὸφογγον ἄσμα τους ἔτερπε γενεὲς πιστῶν καὶ ἤμνησε μὲ εὐλάβεια τὸν Κύριο τῆς δόξης. Εἶναι ἀληθινὸ πρόνομιο νὰ ψάλλεις στὸ Πατριαρχεῖο. Καὶ νὰ ἀκοῦς τοὺς ψάλτες ἐκεῖ μέσα στὸν σκοτεινὸ ναὸ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου δὲν εἶναι δὲ μικρότερο. Μετὰ τὸν "καιρὸ" ποὺ πῆραν οἱ λειτουργοί, μὲ βραδείες κινήσεις, μετρημένες μὲ τὸ ράμα, ἄρχισε ὁ Ἐσπερινός. Ὁ Πατριάρχης ἀπήγγειλε τὸν Προομιακὸ ἀπὸ διβλίον ποὺ τοῦ πρόσφερε γιὰ ἀνάγνωση ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος, ποὺ στέκονταν στὰ δεξιὰ του. Οἱ Κανονάρχες, δύο τὸν ἀριθμὸ, μικρὰ καὶ ἀμούστακα παιδιά εἶπαν τὸ "Κέλευσον". Ἀρχισε ἡ μελωδία. Ἀγγελοὶ κατέβηκαν στὸ ναὸ. Χρόνος σύντομος, πεταχτὰ τὰ μέλη, ὕψος πατριαρχικὸ. Ὅλα στὴν ἐντέλεια. Μέχρι τέλους. Καὶ στὸ τέλος πάλι: μεγαλοπρεπῆς ἡ ἀποχώρηση» (Χριστοδούλου Παρασκευαΐδη, Μητρ. Δημητριάδος, Ἰμνολογικὰ Μελέται, Ἀθήναι, σελ. 61).

β) Ἐπίσης καὶ ὁ μουσικολόγος ἱατρός Γ. Λουτζὸς γράφει:

σχετικὰ ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις του ὡς Κανονάρχης στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ τὰ ἑξῆς: «Ἐσπερινὸς τοῦ Σαββάτου στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ, στὸ Φανάρι τῆς Πόλης. Μιὰ ἱερὴ τελετουργία ἀπὸ τὶς ἀξέχαστες. Ὁ γράφων ἠτύχησε νὰ ὑπηρετήσῃ στὴν πρώτη δεκαετία τοῦ αἰῶνος μας ὡς κανονάρχης ὑπὸ ἕνα Ἰάκωβον Ναυπλιώτην καὶ ἕνα Κωνσταντῖνον Γκλάβαν, ψάλτας ἀμφοτέρους καὶ ἐκτελεστὰς τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἀπὸ τοὺς ἀρίστους τῶν ἀρίστων. Προετοιμασίαι τῆς Ἀκολουθίας. Τὸ Πρωτοψάλτης τῆς παραδόσεως ἐν δράσει. Οἱ ἱεροψάλται τάσσονται στὰ στασιδιὰ των μὲ τὰ ράσα καὶ φοροῦντες φέσια μὲ κροσσὸς μαῦρους. Ἀμοιβαίαι χαιρετισμοὶ μετ' ὑποκλίσεων τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου καὶ Λαμπαδαρίου μὲ τοὺς συστοίχους Δομῆσιχους. Οἱ κανονάρχαι τέσσαρες ἐκατέρωθεν ρασοφοροῦντες. Στιγμὴ μεγάλῃς συγκινήσεως εἰσέρχεται εἰς τὸν Ναὸν, ὅπως χοροστατήσῃ ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ' τὸ θνομά του, ὁ ἀξιὸς τῶν ἀξίων. Εἰς τὴν εἴσοδον φορεῖ τὸν Ἀρχιερατικὸν μανδύαν, προχωρεῖ καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπόν του ἐκπέμπεται ἡ ἀκτινοβολία ἀληθοῦς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ ἔκφρασις τῆς ἀγωνίας καὶ τῶν καυμῶν τοῦ Γένους. Προπορεύεται ὁ Πριμικηρίος κρατῶν τὸ διβλίον καὶ μετ' αὐτὸν κατὰ σειράν: ὁ Μέγας Ἐκκλησιάρχης, οἱ ἱερεῖς, ὁ Πατριάρχης, ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος, ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ διάκονοι δευτερεύων, τριτεύων καὶ τῆς σειράς. Οἱ συνοδικοὶ τάσσονται εἰς τὰ στασιδιὰ των. Μόλις δὲ ὁ Πατριάρχης φθάσῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ Ναοῦ τὸν υποδέχεται τὸ "Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα" ψαλλόμενον ἀπὸ ὅλον τὸν χορὸν τῶν ψαλτῶν. Πέρασαν τόσα χρόνια καὶ μένει ἀνεξάλειπτος εἰς τὴν μνήμην μου ἡ μεγαλοπρέπεια ἐκεῖνης τῆς στιγμῆς ἀλλὰ καὶ ἡ ὁμορφία αὐτοῦ τοῦ ἐξαισίου ψάλματος ἀργοῦ καὶ σοβαροῦ καὶ ἀκολουθοῦντος ὅλας τὰς καθιερωμένας κινήσεις τοῦ Πατριάρχου εὐλογούντος τὸ Ἐκκλησίασμα. Ἄνοδος τοῦ Πατριάρχου εἰς τὸ Δεσποτικόν. Καὶ ἀρχεται ὁ Ἐσπερινὸς μὲ τὸν Προομιακὸν ἀναγνωσκόμενον ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου» (Γ. Λουτζὸς, Ἀναμνήσεις ἐνὸς Κανονάρχου τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ Κωνσταντινουπόλεως, εἰς Ἐπετηρίδα τοῦ Συλλόγου Φίλων Βυζαντινῆς Μουσικῆς, Ἀθήναι 1970, σελ. 135).

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Δύο βιβλία τοῦ

Ἀρχιμ. Δημ. Μπεκιάρη, σὲ 6' ἔκδοσις:

ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΣ ΑΙΝΟΣ

Θεομητορικὲς ὁμιλίαι μὲ πλούσιο ὕμνολογικὸ καὶ πατερικὸ ὕλικό, πολύτιμο βοήθημα τῶν κληρικῶν καὶ ἐντρυφήματα τῶν πιστῶν γιὰ κάθε Θεομητορικὴ ἑορτή.

ΦΥΣΙΣΤΩΣ ΑΛΓΗΔΩΝ

Ἀξιόλογα κείμενα πνευματικῆς οἰκοδομῆς ἀφιερωμένο στὰ σωτήρια καὶ ζωοποιὰ πάθη τοῦ Κυρίου μας.

Ἀπευθύνεσθε: Βιβλιοπωλεῖο ὁδ. Δραγατσίου 2 — Πλατ. Κλαυθμόνος.

Γράφατε: Ἰασιού 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλέφ. 7228.008.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Θεραπευτικός τουρισμός

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Προετοιμασία και προετοιμασία

Στό σημερινό άρθρο θα θέλαμε, όσο αυτό είναι δυνατό, να ολοκληρώσουμε τις σκέψεις για τον θεραπευτικό τουρισμό τονίζοντας την ευθύνη όλων ως προς την ποιότητα της επί τόπου προσφοράς μας.

Δεν αρκεί να έχουμε επισημάνει τα «σημεία» εκείνα του ελληνικού χώρου, στα οποία θα κατευθύνουμε δικούς και ξένους να τα επισκεφθούν. Θα είναι κρίμα, πραγματικά κρίμα, μετά από προσπάθεια χαρτογραφήσεως, αναγγελίας και προβολής ενός έλλαδικού προσκυνηματικού τουρισμού να φθάνουν εκεί οι επισκέπτες και ν' απογοητεύονται μένοντας με την εντύπωση ότι τους ξεγελάσαμε ν' αναλάβουν όλη αυτή την ταλαιπωρία μετακινήσεως χωρίς την ύπαρξη στοιχειώδους προετοιμασίας και ανάλογης υποδομής. Σ' αυτό το σημείο χρειάζεται μεγάλη προσοχή.

Δεν αναφέρομαι κυρίως σε μία υλική υποδομή. Αυτήν, μπορεί οι αρμόδιοι του Έλληνικού Όργανισμού Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.) να έχουν φροντίσει να την προβλέψουν. Αυτό δέν σημαίνει, ότι δέν θα υπάρξουν και περιπτώσεις κατά τις οποίες και οι εκκλησιαστικοί υπεύθυνοι δέν θα πρέπει να έχουν συμβάλει ικανώς προς αυτήν την κατεύθυνση.

Ας σκεφθούμε μόνο τις προσπάθειες που καταβάλλουν οι μοναχοί και οι μοναχές για να εξασφαλίσουν μία φιλόξενη, φιλότιμη και αξιοπρεπή υποδοχή στους χιλιάδες επισκέπτες τον χρόνο στις Ί. Μονές και τα Ί. Ήσυχαστήρια ανά την ελληνική επικράτεια. Δέν είναι, όμως, μόνο τα μοναστήρια, τα προσκυνήματα, τα παντός είδους εκκλησιαστικά ιδρύματα, αλλά και οι ένορίες που καταβάλλουν πολλούς κόπους για να διατηρούν τους ναούς καθαρούς, ανοιχτούς σε τακτές ώρες με ακριβή τέλεση των ι. ακολουθιών. Αυτά είναι σε όλους γνωστά και γίνονται.

Αν λάβουμε, όμως, υπόψη τις γενικεύσεις τις οποίες ο νεοέλληνας έχει την τάση να κάνει, θα θέλαμε να υπομνήσουμε στους αρμοδίους την ακριβή τήρηση όλων όσων αναγγέλλονται ώστε αυτοί που επιστρέ-

φουν στον τόπο αναχωρήσεώς τους να μὴν ἐκλάβουν ὡς κανόνα μία ἐξάιρεση πού θά τους συμβεῖ κάποτε καί νά θελήσουν νά διασύρουν τὸ κατὰ τὰ λοιπὰ μὲ τρόπο ἄψογο ἐπιτελούμενο ἔργο. Τὸ «πάντα εὐσχημόνως καί κατὰ τάξιν γινέσθω» (Α' Κορινθίους ιδ', 40) τοῦ Ἀποστόλου ἄς εἶναι θεμελιώδης ἀρχή πρὸς ἐφαρμογή.

Πρὸς συνείδηση τοῦ θεραπευτικοῦ σκοποῦ

Πέρα, ὅμως, ἀπὸ καθαριότητα καί τάξη πού πρέπει νά ἐπικρατεῖ, εἶναι ἀναγκαῖο νά μὴν ξεχνᾶμε τὸν σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο ξεκινοῦν οἱ ἄνθρωποι σ' αὐτές τους τίς περιodes. Ὁ σκοπὸς αὐτός, συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ, περιλαμβάνει τίς περισσότερες φορές τὴν ὑπέρβαση τῆς καθημερινότητος, ψυχικὴ ἀνάταση καί κατάνυξη, συνάντηση μὲ μιὰν ἄλλη πραγματικότητα, προσδοκία παρακλήσεως, ἀναζήτηση τοῦ προσωπικοῦ ἀκόμα καί σὲ περιπτώσεις ὁμαδικοῦ-μαζικοῦ τουρισμοῦ. Πόσο εἴμαστε ἔτοιοι νά προσφέρουμε αὐτὸ τὸ ποιοτικὸ στοιχεῖο ζωῆς πού ὁ κόσμος περιμένει καταφεύγοντας ἐκεῖ;

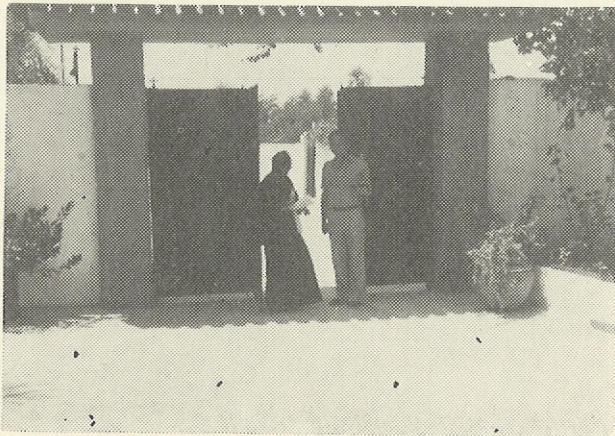
Ἡ προετοιμασία, βέβαια, αὐτὴ δέν εἶναι θέμα ὑποδείξεων, συνταγῶν, ἐντολῶν. Εἶναι ἐτοιμασία πού συντελεῖται στὴ διάρκεια μιᾶς ζωῆς ὥστε νά γίνῃ «στάση ζωῆς» πού νά ἀναπαύει ὅσους προσέρχονται. Ἄλλοτε μιλήσαμε ἐκτενῶς γιὰ τὴν σ τ ἄ σ η φ ι λ ο ξ ε ν ἱ ἄ ἢ ὁποῖα συνοψίζει τίς στάσεις ὑποδοχῆς καί ἀγάπης. Δέν χρειάζεται νά ἐπανέλθουμε τώρα στὴ θεωρητικὴ θεμελιώσή της. Οἱ ἄνθρωποι, αὐτὴν τὴν φιλοξενία ἔχουν ἀνάγκη. Σ' ἓναν κόσμο, μέσα στὸν ὁποῖο τίς περισσότερες φορές αἰσθάνονται ἀνέστιοι, στὴν Ἐκκλησία καί στοὺς χώρους της περιμένουν νά νιώσουν σὰ στὸ σπίτι τους, οἰκεῖοι καί δικοί.

Κι ὅμως εἶναι φορές, πού κι ἐκεῖ λείπει ἡ ζεστασιά τῆς ἀνθρώπινης ἐπαφῆς· ἀπουσιάζει ὁ θερμὸς ὁ λόγος· ἡ ὑποδοχὴ γίνεταί ψυχρὰ καί βαρετὰ, σὰ νά ἐνοχλεῖ ὁ ἐπισκέπτης· οἱ χῶροι, ἔτσι ὅπως εἶναι διαμορφωμένοι μερικὲς φορές, ἀποδιώχνουν καί ἀπωθοῦν.

Κάποιες ἄλλες στιγμὲς γίνεταί αἰσθητὸ ὅτι ὑπάρ-

χει διαφοροποίηση στὴν ὑποδοχή. "Ἄλλοι γίνονται ἀμέσως μὲ ἐγκάρδιο τρόπο ἀποδεκτοί· ἄλλοι τηροῦνται σὲ διακριτικὴ ἀπόσταση. Λέγοντας αὐτὸ δὲν θέλουμε νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι δὲν ὑπάρχουν διαφορὲς καὶ βαθμοὶ γνωριμίας — κατὰ τὸ βαθμὸν συγγενείας. Μόνο πού πολλοὶ ἐντυπωσιάζονται ἐκλαμβάνοντας αὐτὴν τὴν συμπεριφορὰ «ὡς δύο μέτρα καὶ ὡς δύο σταθμά». Θέτουν μάλιστα ἐρωτήματα τοῦ τύπου: κι ἐδῶ λοιπὸν γίνονται διακρίσεις; μήπως αὐτοὶ πού γίνονται πιὸ εὐκόλα ἀποδεκτοὶ προσφέρουν περισσότερα; γνωρίζοντας κάποιον ἐκεῖ, ἔχουν τὰ μέσα; κ.ο.κ.

Κατευόδιο... εἰς τὸ ἐπικνιδεῖν...

Τί μπορούμε νὰ ἀπαντήσουμε σ' ὅλα αὐτά; Αὐτὸ πού ἀναφέραμε περὶ «βαθμῶν γνωριμίας» μπορεῖ νὰ δικαιολογήσει μία κλιμάκωση στὸν βαθμὸ ὑποδοχῆς; Τὸ λεγόμενο ὅτι «ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι, ἀλλὰ ὀρισμένοι εἶναι πιὸ ἴσοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους» μόνον ὡς ἀστεϊσμός μπορεῖ νὰ ἠχῆσει. Τόσο τὰ ἐρωτήματα ὅσο καὶ οἱ ἀπαντήσεις προβληματίζουν. "Ἄν, τώρα, θελήσουμε καὶ ἐμεῖς ὡς ἐπισκέπτες νὰ εἴμαστε ἀπόλυτα εἰλικρινεῖς μὲ τὸν ἑαυτὸ μας, θὰ ὁμολογούσαμε, ὅτι δὲν θὰ μᾶς ἦταν ἀδιάφορο, καὶ μᾶλλον θὰ μᾶς πείραζε, ἂν «ἐμᾶς τοὺς γνωστούς» μᾶς ὑποδέχονταν μὲ τὸν ἴδιον τρόπο πού ὑποδέχονται (καὶ τοὺς ἄλλους).

Παρ' ὅλες, ὅμως, αὐτὲς τὶς ἐνστάσεις ὑπὲρ τῆς μιᾶς ἢ κατὰ τῆς ἄλλης πλευρᾶς καὶ ἀπόψεως καὶ ὅλες τὶς πιθανὲς δικαιολογίες ἀμφοτέρων δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε, ὅτι ὀρισμένη συμπεριφορὰ ἐνοχλεῖ πραγματικά. Ἄκόμα κι ὅταν ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἐπισκέπτη εἶναι ἐνοχλητικὴ, μία δύστροπη ὑποδοχὴ δὲν ξεχνιέται εὐκόλα.

"Ὅσες ὑποδείξεις κι ἂν κάνουμε στοὺς ἐπισκέπτες μας τὸ ἀντίδοτο φάρμακο γιὰ τοὺς ὑποδεχομένους παραμένει τὸ ψαλμικὸ «ἤτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην» (ἡ ἀρνητικὴ πλευρὰ τῆς προετοιμασίας) καὶ τὸ προφητικὸ «παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου» (ἡ θετικὴ). Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ ἄνοιγμα ἐνὸς τέτοιου χώρου ὑποδοχῆς καὶ τὸ κλείσιμο θὰ γίνεταί «εὐλογία εἰσόδων καὶ ἐξόδων» καὶ ἄνοιγμα θύρας γιὰ τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ. Χρειάζεται πάντως προσοχὴ γιατί, κατὰ παράδοξο τρόπο, ἓνα ἄνοιγμα μπορεῖ νὰ εἶναι κλείσιμο, κι ἓνα κλείσιμο, ἄνοιγμα...

Ἡ ὁμορφιά εἶναι θεραπευτικὴ

Αὐτὴ ἡ φροντίδα γιὰ π ο ι ὶ τ η τ α γιὰ τὴν ὁποία μιλούσαμε πιὸ πάνω πρέπει νὰ ἐπεκτείνεται ὄχι μόνον στὸ ἀνθρώπινο δυναμικὸ πού θὰ ὑποδέχεται τοὺς ξένους ἀλλὰ καὶ στὰ ἀντικείμενα πού θὰ ἔχουμε προετοιμάσει νὰ προσφέρουμε ὡς ἀναμνηστικά, δωρεὰν ἢ πρὸς πώληση. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο χρειάζεται ἡ ἀπαιτούμενη προσοχὴ.

Πολλὲς φορές καὶ γιὰ νὰ κρατήσουμε τὶς τιμὲς προσιτές, ὅταν τὰ κατασκευάζουμε οἱ ἴδιοι ἢ διότι τὰ προμηθευόμαστε ἀπὸ ἐργαστήρια μαζικῆς παραγωγῆς, παραμελοῦμε τὴν φιλοκαλικὴ παράδοση τῆς Ὁρθοδοξίας ἐμπορευματοποιώντας τὴν καὶ προσφέρουμε «ἀναμνηστικά» (σουβενίρ) πού τελικὰ «δὲν θὰ θυμίζουν τίποτε» ἀπὸ τὸν τόπο πού ἐπισκεφθήκαμε. Τὰ ἐργόχειρα δὲν εἶναι «ἐργόχειρο» ἀλλὰ κακῆς ποιότητος κατασκευάσματα πού δυσφημοῦν αὐτὸν πού τὰ προσφέρει ἢ τὰ πωλεῖ.

"Ἄς μὴ ξεχνᾶμε μάλιστα, ὅτι αὐτὸ πού θ' ἀποκομίσει ὁ ἐπισκέπτης ἀπὸ τὸν τόπο πού ἐπισκέπτεται θὰ πρέπει νὰ ἔχει καὶ ἓνα ἀισθητικὰ παιδαγωγικὸ χαρακτήρα πού νὰ τὸν πλησιάζει στὴν ἄπειρη ὁμορφιά, στὸ ἄλλο Κάλλος, τὸ ὁποῖο στὴν οὐσία συμβολίζει. Καὶ τὸ πιὸ μικρὸ ἀντικείμενο ἂς μὴ τραυματίζει τουλάχιστον τὴν εὐαισθησία μας ἂν δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς κάνει ἀισθητὴ αὐτὴν τὴν ἄλλη πραγματικότητα.

"Ἄς φροντίσουμε, λοιπὸν, μὲ κάθε τρόπο, ξεκινώντας ἀπὸ τὰ δικά μας, τὰ ἐκκλησιαστικά, νὰ ἀποχαρακτηρισθεῖ καὶ ἡ Ἑλλάδα ὡς «χώρα τοῦ κίτς». "Ἄς μὴ ξεχνᾶμε, ὅτι ἡ Ἐκκλησία διαφύλαξε στὸ σῶμα Τῆς ὡς κιβωτὸς ὅ,τι πιὸ ἐλεγκτὸ δημιούργησε ὁ λαϊκὸς μας πολιτισμός. Αὐτὸ πρέπει νὰ καθοδηγήσει καὶ τώρα κάθε εἶδους πρωτοβουλίες ἔτσι ὥστε ἡ θεραπεία νὰ ἀνάγεται σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα καὶ νὰ καλύπτει ὅλες τὶς χρεῖες τοῦ ἀνθρώπου.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ*

ΓΕΝΙΚΑ

ΑΓΑΠΗΤΟΥ, Ίωσήφ Δ., Γεροντικό αγάπης, Ν. Ίωνία, έκδ. «Καρδιάς», ἄ.ἔ., 157 σ.

ΑΞΙΩΤΑΚΗ, Ανδρέα Σ., Ἡ Νέα Μονὴ τῆς Χίου (Ἱστορία καὶ τέχνη), Χίος 1980², 196 σ.

ΓΙΑΓΚΑΚΗ, Γεωργίου Κ., Μικρές ὀριακές Ἑλλάδες, Ἀθήναι «Βιβλιοπωλεῖο τῶν βιβλιοφίλων» 1983, 62 σ.

ΓΚΗΤΑΚΟΥ, Μιχαήλ Χ., Ἡ ἐν Σαλαμῖνι Ἱερὰ Μονὴ τῆς Φανερωμένης, Ἐν Ἀθήναις 1952, 77 σ.

ΓΚΟΡΙΤΣΕΒΑ, Τατιάνας, Εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ μιλάς γιὰ τὸ Θεό, (μτφρ. Μαρίας Λαγουροῦ), Ἀθήνα, έκδ. «Γῆνος», 1987, 122 σ.

ΓΚΟΡΠΑ, Θωμᾶ—ΓΚΟΡΠΑ, Βησσαρίωνος, Τὸ Πανηγύρι τ' Ἀη Συμιοῦ, Ἀθήνα, έκδ. «Ζυγός», 1972, 62 σ.

ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ, Περικλέους, Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Σινᾶ, Ἐν Ἀθήναις, έκδ. Ἱ. Μονῆς τοῦ Θεοβαδίστου Ὄρους Σινᾶ (2), 1978², 227 σ.

ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Γρηγοριάτου Μοναχοῦ, Ὁδοιπορικὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας, Πειραιᾶς, έκδ. «Ἀθως», (1986), 309 σ.

ΕΛΛΑΔΑ, Ἀθήνα 1984, τ. I, 684 σ. (Οἱ μπλε ὁδηγοί), έκδ. «Hachette Γαλλεῖν».

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΜΑΣ, Ἀθήνα 1985, τ. II, 420 σ. (Οἱ μπλε ὁδηγοί) έκδ. «Hachette Γαλλεῖν».

ΖΑΜΠΕΛΗ, Γερασίμου πρεσβυτέρου, Ἡ Ἁγία Μαύρα καὶ τὸ κάστρο της (μέσα ἀπὸ τὴν Ἱστορία καὶ τὴν Παράδοση), Λευκάδα, έκδ. Ἐνοριακοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Εὐαγγελιστρίας Λευκάδας, 1988, 77 σ.

ΘΕΟΤΟΚΑ, Γιώργου, Ἀσθενεῖς καὶ ὀδοιπόροι, Ἀθήνα, έκδ. «Ἐστίας», τ. Α', 1967⁵, 168 σ., τ. Β', 1979⁴, 455 σ.

ΘΕΟΤΟΚΑ, Γιώργου, Ταξίδι στὴ Μέση Ἀνατολή καὶ στὸ Ἅγιον Ὄρος, Ἀθήνα, έκδ. «Ἐστίας», 1971², 193 σ.

ΘΕΟΤΟΚΑ, Γιώργου, Ταξίδια· Περσία, Ρουμανία, Σοβιετικὴ Ἐνωση, Βουλγαρία, Ἀθήνα, έκδ. «Ἐστίας», 1971, 135 σ.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ Νταοῦ Πεντέλης, Ἀθήναι, έκδ. Ἱ. Μονῆς Παντοκράτορος, 1970², 45 σ.

ΚΑΒΑΡΝΟΥ, Κωνσταντίνου Π., Ἀθανάτου Ζωῆς σύμβολα καὶ ἐνδείξεις, Ἀθήναι, έκδ. «Ἀστὴρ», 1964, 198 σ.

ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΔΗ, Νικ., Ἁγιογράφοι στὴ Νάξο (16ος-20ος αἰών), ἀνάτυπον ἐκ τῆς ἐφημερίδος «Κυκλαδικὸν φῶς», Ἀθήναι 1980, 80 σ.

ΚΙΛΙΦΗ, Τιμοθέου Κ., Ἀρχιμ., Ρωσία· σημεῖο ἀντιλεγόμενον, Ἀθήνα 1988, 237 σ.

ΚΟΚΚΙΝΗ, Σπύρου, Τὰ μοναστήρια τῆς Ἑλλάδος· Ὀδηγός, Ἱστορία, Θεσαυροί, Βιβλιογραφία μὲ παράρτημα δεκαπέντε κειμένων καὶ στατιστικῶν πινάκων, Ἀθήναι, έκδ. «Ἐστίας», ἄ.ἔ. 298 σ.

ΚΟΚΚΟΤΑ, Ἀνδρέου Χ., Τὰ Ἱερὰ μας Προσκυνήματα· Ἱερὰ Μοναί, Ἁγία Λεῖψανα, Θαυματουργοὶ Εἰκόνας, Πάτραι 1974, 417 σ.

ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ Φ., Ταξίδια, Ἀθήναι, έκδ. «Ἀστὴρ», 1981³, 163 σ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Βάσου, Γυρνώντας τὴν Ἑλλάδα, Ἀθήνα, 1977, 148 σ.

ΜΙΧΑΛΑ, Τάσου:

1. Ἡ Ἐκκλησία στὴ Ρωσία ὅπως τὴν εἶδα, Ἀθήνα, έκδ. «Πολυφωνία», 1985³, 118 σ.

2. Ὄρος Ἅγιο, πολιτεία ἀνθρώπινη· Ἀθως, Ἀθήνα, έκδ. «Ἐπτάλοφος», 1980, 120 σ.

3. Ἡ Ὁρθοδοξία στὴ Χώρα τοῦ Τσαουσέσκου· ταξίδι-προσέγγιση στὴν Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας, Ἀθήνα, έκδ. «Ἐπτάλοφος», 1982, 149 σ.

4. Ἐδῶ Φινλανδία· μὲ τὴν Ὁρθοδοξία πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα, Ἀθήνα, έκδ. «Ἐπτάλοφος», 1982, 139 σ.

5. Στ' ἀχνάρια τοῦ Μαῦσῆ καὶ τῶν Βεδουίνων, Ἀθήνα, έκδ. «Ἐπτάλοφος», 1983, 133 σ.

6. Δέκα μέρες μὲ τοὺς Ὁρθόδοξους Σέρβους, Ἀθήνα, έκδ. «Ἐπτάλοφος», 1983², 211 σ.

7. Στὴν πόλη στὴν Ἁγία Σοφία, Ἀθήνα 1984, 181 σ.

8. Πολωνία· Ὁρθόδοξο Ὁδοιπορικόν, Ἀθήνα, έκδ. «Πολυφωνία», 1985, 181 σ.

9. Ἡ Ὁρθοδοξία στὴ Τσεχοσλοβακία, Ἀθήνα έκδ. «Πολυφωνία», 1985, 163 σ.

ΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, Κυριάκου, Συμβολὴ εἰς τὴν Μοναστηριακὴν Βιβλιογραφίαν, Ἀθήναι, έκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1974, 158 σ.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 118 τοῦ ὑπ' ἀρ. 6 τεύχους.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ*

Τοῦ κ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΕΡΟΥΣΗ

Βέβαια, ἡ προσωπικὴ ἐπαφὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἀντικατασταθεῖ μὲ τίποτα! Ὅμως, σήμερα, καθὼς τὸ σύγχρονο ἀστικὸ περιβάλλον αὐξάνει, οἱ ἀξιώσεις γιὰ μιὰ σωστὴ ποιμαντικὴ εἶναι τόσο μεγάλες καὶ ἀπαιτητικές, ὥστε δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἐπιλογὴ! Ἡ χρησιμοποίηση τῶν μέσων, καθὼς μάλιστα θρῆσκόμεστε στὴν ἱστορικὴ περίοδο τῆς «᾽Ωρας τῶν Μέσων», εἶναι ἀναπόφευκτη.

«Ἡ Ἐκκλησία, τόσο εἰς τὴν Δύσιν ὅσον καὶ παρ' ἡμῖν, συνειδητοποίησεν τὴν ἀνάγκην, ὅπως ἡ μετὰδοσις τῶν θρησκευτικῶν ἀξιών γίνεται καὶ διὰ τῶν Μέσων Ἐπικοινωνίας. Δι' ὃ καὶ δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν προσωπικὴν μετὰδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καταφεύγει καὶ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν μαζικῶν μέσων πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν». (Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου, «Τὸ σύγχρονον ἀστικὸν περιβάλλον ὡς ποιμαντικὸν πρόβλημα», Ἀθήνα 1980).

Χαρακτηριστικὸ γεγονός τῆς ἀντίληψης ποὺ ἔχει σήμερα ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, γιὰ τὴν χρησιμοποίηση τῶν μέσων μαζικῆς πληροφόρησης τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου, εἶναι καὶ κείνο ποὺ συνέδῃ τὸ 1964, κατὰ τὴν ἱστορικὴ συνάντησιν τῶν δύο προκαθημένων τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Πατριάρχου Ἀθηνῶν τοῦ Α' καὶ τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ ΣΤ', στὴν ἁγία πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 126 τοῦ ὑπ' ἀρ. 6 τεύχους.

Κατὰ τὴ συνάντησιν αὐτὴ ὁ Πάπας συνοδεύεσθαι ἀπὸ πλῆθος ἀνωτάτων συμβούλων, οἱ ὅποιοι, ὅμως, κατὰ διαστήματα τὸν ἐγκατέλειπαν, ὥσπου στὸ τέλος, κατὰ τὸν ἐναγκαλισμὸν τοῦ μὲ τὸν Πατριάρχου, εἶχε μείνει σύμφωνα μὲ τὴν ἐθιμοτυπία, μὲ δύο μόνο πρόσωπα τῆς συνοδείας τοῦ καὶ αὐτὰ λαϊκά: Τὸ διευθυντὴ τοῦ «Ραδιο - Βατικάνου» καὶ τὸ διευθυντὴ τοῦ «Ὁσερβατόρε Ρομάνου». Ἀλήθεια, τί συμβολικὴ παρουσία! Ὁ Πάπας παρὼν ἐκεῖ, ποὺ καλύπτεται, ὅμως, μέσῳ τοῦ Τύπου καὶ τοῦ Ραδιοφώνου ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον!

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Ἔτσι, σήμερα, ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ χρέος καὶ αἴτημα, χρησιμοποιεῖ εὐρύτερα τοὺς νέους τρόπους ἐπαφῆς καὶ ἐπικοινωνίας στὶς σχέσεις τῆς μὲ τις ὁμάδες, τὸ λαὸ, τὸ ξεχωριστὸ ποίμνιο, γιὰ νὰ ἐνημερώσῃ ἢ καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὴν Κοινὴ Γνώμη, ποὺ θέλει. Νὰ ὀργανώσῃ τελέσεις. Νὰ διαπραγματευθεῖ. Νὰ πληροφορηθεῖ ἢ ἴδια καὶ ἀνάλογα νὰ ἀντιδράσῃ, σὲ πλῆθος διάφορα ζητήματα, ποὺ προκύπτουν. Γιατὶ «Στόχος καὶ φροντίδα ἀνύστακτη τῶν ὑπηρετῶν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, κάθε ἐποχῆς, πρέπει νὰ εἶναι τὸ κήρυγμα νὰ γίνεται προσιτὸ, ἐλκυστικὸ καὶ καταληπτὸ... Ὁ ἀμύμων τῆς Καινῆς Διαθήκης διέθετε μιὰ ἀπεριόριστη εὐλυσία καὶ μιὰ ἀπίθανη ποικιλία καὶ στοὺς τόπους ποὺ στηνόταν καὶ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, Εἰρήνης, Γενηθῆτω φῶς· Ποιήματα, Ἀθήνα 1985, 127 σ.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, Ι. Μ., Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας: Ἀγιορειτικὰ καὶ ἄλλα ὀδοιπορικὰ, ἐπιμέλεια, προλεγόμενα Π. Β. Πάσχου (Ἑλληνικὴ καὶ ξένη Λογοτεχνία 6), Ἀθήνα, ἐκδ. «Ἀκρίτας», ἄ.ἔ., 255 σ.

ΠΑΝΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Κασσιανῆς Δ., Περπατώντας στὸ φῶς· Ὀδοιπορικὸ στὸς Ἁγίους Τόπους καὶ στὸ Σινᾶ, Ἀθήνα 1983², 158 σ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΘΕΟΒΑΔΙΣΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΙΝΑ, ἐπιμέλεια Παναγ. Φ. Χριστοπούλου, Ἐν Ἀθήναις, ἐκδ. Ἱ. Μονῆς τοῦ Θεοβαδίστου Ὅρους Σινᾶ (1), 1978, 219 σ.

ΣΠΑΝΑΚΗ, Στεργίου Γ., Κρήτη· Τουρισμὸς, Ἱστορία, Ἀρχαιολογία, Ἡράκλειο Κρήτης, ἐκδ. «Σφα-

κιανός», τ. Α', (1964³), 540 σ., τ. Β', ἐκδ. Βαγγέλη Σφακιανᾶκη, ἄ.ἔ., 419 σ.

ΤΣΑΤΣΟΥ, Ἰωάννης, Ἐπὶ τὸ τετράδιό μου· Ὁρές τοῦ Σινᾶ, Ἀθήνα, ἐκδ. «Ἐστίας», 1981², 110 σ.

ΤΣΑΤΣΟΥ, Ἰωάννης, Ἰχνηλασία, Ἀθήνα, ἐκδ. «Ἐστίας», 1985², 80 σ.

ΦΙΛΟΘΕΟΥ, Ζερβάκου Ἀρχιμ., Θαυμαστὸν Προσκύνημα Ἁγίων Τόπων καὶ Σινᾶ, Θεσσαλονίκη, ἐκδ. «Ὁρθόδοξος Κυψέλη», 1988, 156 σ.

ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ, Ι. Μ., Μοναστηριολογία· περιοδικὸ σύγγραμμα, τ. Α' Πάτμος ἢ Ἱερά, Ἀθήνα, ἐκδ. «Κριτικῶν φύλλων» (1980), 135 σ., τ. Β' Δωδεκάνησα (Β'), Ἀθήνα 1987, 103 σ.

(ΤΕΛΟΣ)

ΑΝΘΗ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ ΜΑΣ(*)

Τοῦ κ. ΧΡΥΣ. Ι. ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗ

Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος θρύλος ποὺ ἀναφέρεται στὸ Ζωηφόρο ἀγίασμα καὶ τὴν Ἐκκλησιά του. Ὁ δευτέρου ποὺ πλανᾶται εἶναι σχετικὸς μὲ γεγονόσ ποὺ ἔγινε χίλια χρόνια μετὰ ἀπὸ τὸ πρῶτο. Στὰ 1453, στὶς τραγικὲς ὥρες τῆς Ἀλωσῆς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τότε ἕνας γεροκαλόγερος, ἀπομονωμένος ζοῦσε καὶ ἀσκήτευε στὸ Μοναστήρι ποὺ βρισκόταν ἐδῶ. Ἦταν, κοντὰ μεσημέρι καὶ σκέφθηκε πὼς ἦταν ὥρα νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ μεσημεριανό του. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ εἶχε προμηθευθεῖ, ὅλα - ὅλα ἐπτά ψάρια καὶ ἀφοῦ ἀφῆκε στὸ τηγάνι του, νὰ κάψῃ τὸ λάδι, τὰ ῥριξε μέσα σ' αὐτὸ γιὰ νὰ ψηθοῦν. Τὰ ψάρια ἦταν μισοτηγανισμένα ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 123 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6 τεύχους.

στὶς μορφές ποὺ ἔπαιρνε καὶ στὴ γλώσσα ποὺ χρησιμοποιοῦσε. Τὸ ἱερό, οἱ συναγωγές, τὰ σπίτια, οἱ πλατεῖες, οἱ δρόμοι, οἱ πλαγιές τῶν δουνῶν, τὸ πηγάδι τοῦ Ἰακώβ, οἱ ἀκρογιαλιές τῆς Γενησαρέτ, τὸ ψαροκάικο τοῦ Σίμωνα, ὑπῆρξαν τόποι ποὺ ἔστησε ὁ Κύριος τὸν ἀμῶνα νὰ Του... Ὁ διάκονος Φίλιππος μετέβαλε σὲ ἀμῶνα τὴν ἄμαξα τοῦ εὐνούχου τῆς Κανδάκης... Εὐλυγισία καὶ μεγάλη προσαρμοστικότητα διακρίνουμε καὶ στὴ μορφή καὶ στὴ γλώσσα τοῦ Καινοδιαθητικοῦ κηρύγματος». (Ἀρχιμ. Σ. Π. Κούτσα, «Ὁ ἐπικοινωνιακὸς ἀνθρώπος», Ἀθήνα 1980).

Ἀλλὰ καὶ αὐθεντικὲς τελέσεις Δημοσίων Σχέσεων ἔχουμε στὴν Καινὴ Διαθήκη! Ἀποτελοῦν μέρος τῆς διδασκαλίας καὶ ἐπικοινωνίας τοῦ Ναζωραίου. Εἶναι προέκταση τοῦ λόγου του, μὲ καθημερινές πράξεις καὶ δοχές, προετοιμασμένες, προγραμματισμένες σωστά καὶ ἐκτελεσμένες «κατὰ τάξιν».

Βέβαια, ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ «Δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» (Ἰω. ιε' 19). Ὁμοῦς Ἐκεῖνος ποτὲ δὲν ἀγνόησε τὸν κόσμον. Γι' αὐτὸ, μολονότι τὰ κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι θεόπνευστα, κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὸ κοσμικὸ, ἐπικοινωνιακὸ στοιχεῖο.

Ἡ χαρὰ, ἡ ἐλπίδα, ἡ φιλία, οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις, ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ καταλλαγή, ἡ συγχώρηση εὐλογοῦνται καὶ ἐπιδιώκονται ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ. Καὶ μάλιστα ἐκφράζονται καὶ ἐπαληθεύονται μὲ συνηθισμένες πράξεις τοῦ καθημερινοῦ βίου.

«Καὶ ἐποίησε δοχὴν μεγάλην Λευὶς (Ματθαῖος) αὐτῶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολλῶν

ὁπόταν ἕνας ἀγγελιαφόρος κακῶν εἰδήσεων, μπῆκε ἀλαφιασμένος στὸ κελλί του καὶ βλέποντάς τον ν' ἀσκολῆται μὲ μιὰ τόσο πεζὴ δουλειὰ σὲ μιὰ τέτοια ὥρα καταστροφῆς, τοῦ φώναξε νὰ σταματήσῃ τὸ μαγεῖρεμα, ἀφοῦ «ἡ Πόλις ἐάλω»!... Ἔλα, ὅμως, ποὺ ὁ καλόγερος εἶχε μεγαλώσει καὶ γεράσει μὲ ἀκλόνητη τὴν πίστη γιὰ τὸ ἀπόρητο τῶν τειχῶν τῆς Βασιλεύουσας... Πίστεψε πὼς ὅλα αὐτὰ δὲν ἦταν παρὰ ἕνα ἀστεῖο καὶ ἀπαντώντας στὸν ἀγγελιαφόρο τοῦ εἶπε:

—Τότε μόνον θὰ μπορούσα νὰ πιστέψω σ' αὐτὰ ποὺ λές, ἂν τὰ ψάρια ποὺ εἶναι τώρα στὸ τηγάνι, ξαναζωντανέψουν καὶ πηδήξουν στὴν λεκάνη τοῦ ἀγιάσματος...

Τί ἦταν νὰ πῆ αὐτὴ τὴν κουβέντα; Τὰ ψάρια τη-

καὶ ἄλλων οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι...».

Ὁ Ἰησοῦς τηρεῖ ὅλες τὶς ἐθιμοτυπικὲς ὑποχρεώσεις καὶ παίρνει μέρος σὲ ὀργανωμένα δεῖπνα, γενικὲς καὶ εἰδικὲς συνεστιάσεις, γάμους, ἀποδεχόμενος προσκλήσεις, φιλοξενία καὶ ὅλες τὶς τυπικὲς διατάξεις ποὺ ἀπαιτοῦνται (ἐνδυση, συμπεριφορὰ, διακρίσεις, συνηθειές).

Αὐτὸ σημαίνει πὼς σ' ὅλα αὐτὰ, ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀναζητᾷ κανένα σκοπὸ ἢ περιεχόμενο ζωῆς καὶ ἐλευθερίας. Ἀλλὰ τὰ μέσα, τοὺς τρόπους γιὰ νὰ διδάξῃ, νὰ παραδειγματίσει καὶ νὰ σώσει τὸν ἄνθρωπον. (Ν. Γ. Παπαμιχαλάκη, Αἱ τελέσεις τῶν Δημοσίων Σχέσεων εἰς τὰ κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης, Περιοδ. «Δελτίον Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων» Ἰανουάριος 1971 κ.έ.).

Ἄλλωστε ὁ Χριστὸς ἦρθε «ζητῆσαι καὶ σώσαι τὸ ἀπολωλὸς» καὶ δὲν τὸν ἐνοίξε νὰ κάνει ὀτιδήποτε, νὰ πάει ὀπουδήποτε καὶ ν' ἀκούσει ὀτιδήποτε. Γι' αὐτὸ καὶ πηγαίνει εὐχαρίστως στὸ σπῆτι τοῦ Ζακχαίου. Φιλοξενήθηκε καὶ ἄνετα διαγυκτέρευσε μὲ ὄλους τοὺς τύπους ποὺ προέβλεπε τὸ σπῆτι τοῦ τελῶνη, ὀπως ἔκανε καὶ στὸ γάμιον τῆς Κανᾶ, στὰ σπῆτια τοῦ Σίμωνα τοῦ Φαρισαίου, τῆς Μάρθας καὶ τῆς Μαρίας καὶ ἄλλοῦ!

Στὸ σημεῖο αὐτὸ μπορεῖ νὰ πει κανεὶς ὀτι ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι καὶ ἕνας σπουδαῖος ὀδηγός, μιὰ μέθοδος καὶ δεοντολογία τῶν ἀνθρώπινων ἐκδηλώσεων. Συμπεριφορᾶς καὶ σχέσεων στὸν καθημερινὸ βίον, ποῦ, ὀμως, ἐκπληρώνουν κάποιο ἀνώτερον, πνευματικὸ ἔργο. Αὐτὸ, ἀκριβῶς, ποῦ ἐπιδιώκει καὶ ὁ Θεᾶνθρωπος Ἰησοῦς.

(Συνεχίζεται)

γανισμένα από τή μιά τους πλευρά, ξαναζωντάνεψαν και μ' ένα σάλτο βρέθηκαν από τὸ τηγάνι: στὸ νερὸ τοῦ ἁγιάσματος, ὅπου, ἀπὸ τότε, κολυμποῦν οἱ σημερινοὶ ἀπόγονοὶ τους...

Γύρω ἀπὸ τὸ ἱερὸ Προσκύνημα ποῦ τώρα ἀντικρύζομε, σὲ μιὰ περιοχὴ γεμάτη κυπαρίσσια, βρίσκεται ἕνα χριστιανικὸ νεκροταφεῖο. Σ' αὐτὸ βρίσκονται τὰ κόκαλα ἐκείνων ποῦ και νεκροὶ ἀκόμα φρουροῦν τὴν Βασιλεύουσα, ὅσο κι ἂν γύρω τους, βασιλεύει μὲ ὁποιοδῆποτε σύστημα ἢ ξενιτσοκρατία.

Ἦταν πανάρχαια συνήθεια ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς αὐγῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ —συνήθεια ποῦ διοχετεύθηκε και στοὺς Ρωμαίους— νὰ ἐνταφιάζουσαν τοὺς νεκροὺς σὲ ἅγιο τόπο, προστατευμένο ἀπὸ τοὺς θεοὺς. Τέτοιοι ἦταν ἢ περιοχὴ τῶν τειχῶν, ποῦ ὅπως και τὰ νεκροταφεῖα θεωροῦνταν πράγματα θεοῦ δικαίου, RES DIVINI JURIS, ἔξω ἀπὸ κάθε συναλλαγὴ. Αὐτὴ τὴν συνήθεια, ἀκολούθησε και ἡ Μεγάλῃ Πολιτεία, ἀφοῦ στὶς συνήθειες τῶν βυζαντινῶν στὴ θέση τῶν ἀρχαίων, μπήκε ἢ νέα θρησκεία. Σύμφωνα μ' αὐτές, ὁ Κύριος και ἢ Παναγία Μητέρα Του, φύλαγαν τὴν βασιλίδα τῶν Πόλεων και τὰ τείχη της ἀπὸ κάθε ἐπιβουλή.

Πλάι, ὅμως, στὸ δικὸ μας Νεκροταφεῖο παρατηροῦμε πὼς ὑπάρχει κι αὐτὸ τῶν Ἀρμενίων. Πρέπει νὰ χρονολογεῖται ἀπὸ χρόνον μεταγενέστερον ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ βου αἰῶνα, ἀπὸ τότε, ποῦ, ἀνάμεσα στὴν Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία και αὐτὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὀλοκληρώθηκε, τελικὰ, κάτω ἀπὸ τὰ σημερινὰ δεδομένα ἐνότητος, ἀκατανόητος χωρισμός, ποῦ εἶχε ἀπαρχὴ τὸ γεγονός, ὅτι, στὰ 451 μ.Χ. δογματικὰ σύννεφα ἐμφανίσθηκαν στὸν ἐκκλησιαστικὸ ὀρίζοντα. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ συγκλήθηκε μιὰ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἢ Τετάρτη, ὅπως ὠνομάσθηκε. Ἡ συνεδριάσῃ της ἐγινε μέσα στὴν περίλαμπρη Βασιλικὴ τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας στὴ Χαλκηδόνα, στὴν Ἀσιατικὴ Ἀκτὴ, ἀπέναντι στὴν Πόλη. Ὁ ναὸς ἦταν ὑπέροχο μνημεῖο, ἔργο και αὐτὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἀρχιτεκτονικὸ και λατρευτικὸ στολίδι, και ἐκεῖ φυλασσόταν και τὸ λείψανο τῆς Ἁγίας. Σήμερα τὸ μνημεῖο αὐτὸ δὲν ὑπάρχει. Μετὰ 1.000 περίπου χρόνια, ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ Σύνοδο, στὰ 1550, γκρεμίσθηκε, ὅταν ὁ τούρκος ἀρχιτέκτονας Σινάν, γιὸς χριστιανῶν γονιῶν

ἀπὸ τὴν Καισάρεια, ποῦ σύμφωνα πρὸς ὀρισμένες μαρτυρίες, στάθηκε ὅταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πρὸ ἐπιφανεῖς τεχνίτες τοῦ κόσμου, τῆς ἐποχῆς του, εἶχε πάρει τὴν ἐντολή, ἀπὸ τὸν Σουλτάν Σουλεῖμάν τὸν Μεγαλοπρεπῆ, τῆς ἀνέγερσῃ στὴν Πόλη τοῦ τεράστιου σὲ ὄγκο τζαμιῦ του, τοῦ γνωστοῦ σήμερα μὲ τὴν ὀνομασία «Σουλεϊμανιέ». Τὰ ὀλικά, τότε, λείπαν και ἢ λύση στὸ πρόβλημα βρέθηκε μέσα στὰ τούρκικα πρότυπα. Στὸ γκρέμισμα τοῦ ἀριστουργήματος τῆς Ἁγίας Εὐφημίας.

Στὴ Σύνοδο αὐτὴ πῆραν μέρος μεγάλοι και περιώνυμοι ἀρχιερεῖς. Και πρῶτα - πρῶτα οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ πρώτου τῆ τάξει, τοῦ εὐσεβοῦς Πάπα Λέοντος τοῦ Α' (440 - 461), ποῦ ἦταν δηλωμένος πολέμιος τοῦ Εὐτυχοῦς μὲ τὶς αἰρετικὲς του ἰδέες. Αὐτός, μὲ τὴν διπλωματικὴ του ἱκανότητα κατώρθωσε νὰ σταματήσῃ μπροστὰ στὶς πύλες τῆς Παλιῆς Ρώμης τὸν ἀδίστακτο και καταστροφικὸ Ἀτίλα.

Στὴν Σύνοδο οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν καταγόμενον ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια Ἀρχιεπίσκοπο Κων) πόλεως Ἀνατόλιο, ἀντιμετώπισαν ὅλα τὰ δογματικὰ προβλήματα και μὲ τὶς ἀποφάσεις τους, θέσπισαν ἀντίστοιχες διατάξεις. Ἔτσι, δέχτηκαν πὼς ὁ Κύριος και Σωτῆρ μας εἶχε δύο φύσεις, τὴν θεία και τὴν ἀνθρώπινῃ.

Τὸ κακό, ὅμως, ἦταν πὼς οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, ἐμπερίστατοι μὲ τοὺς πολέμους ποῦ μάστιζαν τὴν χώρα τους, δὲν κατώρθωσαν νὰ παρευρεθοῦν στὶς συνεδριάσεις και ἔτσι, ὅταν ἀνοιξαν οἱ διαβάσεις και ἀποκαταστάθηκε ἢ ἐπικοινωνία και μάθαν πὼς ἐγινε δεκτὸ, πὼς ὁ Χριστὸς πέραν ἀπὸ τὴν θεία ἰδιότητά Του εἶχε και τὴν ἀνθρώπινῃ, ξεσηκώθηκαν. Αὐτὰ ὅλα γι' αὐτοὺς ἦταν αἰρετικὲς ἰδέες, ἀπαράδεκτες στὸ χῶρον τῆς Ἐκκλησίας. Στὸν τρισάγιον ὕμνον εἶχαν δεχτεῖ τὴν προσθήκη, «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς» ποῦ ὑποδηλώνει τὴν ἀνθρώπινῃ φύση, ἀλλὰ ἢ καθαρὴ ἀντιμετώπιση και ἢ ἀποδοχὴ τῆς διπλῆς ἰδιότητος ἦταν τώρα γι' αὐτοὺς κάτω τὸ ἀδιανόητο.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΕΡΟΥΣΗ

ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΙΟΣ

Οἱ ἱεραπόστολοι, φωτιστὲς τῶν Σλάβων.

Ἱστορικὸ ἀφήγημα

Ἔκδοση Ἀποστ. Διακονίας

Γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ στὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» πρέπει νὰ ἀπευθύνεσθε στὴ Διεύθυνση τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὁδὸς Ἰωάννου Γεργαδίου 14, 115 21 Ἀθήνα — Τηλ. 72.18.308.

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΤΗ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ(*)

Τῆς ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΨΑΘΟΠΟΥΛΟΥ
Προϊσταμένης Ἀδελφῆς τῆς Νευροχειρουργικῆς
στο Γενικό Νοσ. ΑΧΕΠΑ Θεσσαλονίκης

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη ποὺ δὲν γνωρίζει ὅρια καὶ περιορισμούς, κόπους καὶ θυσίες, ἀλλὰ γίνεται «τοῖς πᾶσι τὰ πάντα ἵνα πάντως τιγὰς σώσῃ». Γεμίζει τὴν Βασιλεύουσα μὲ νοσηλευτικὰ ἰδρύματα, ὅπως ὁ Βασίλειος τὴν Καισάρεια. Ὅπως μᾶς εἶναι γνωστὸ ὁ ἱερός Χρυσόστομος συμπεριέλαβε μέσα στὴ Θεία Λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ ἰδιαίτερες εὐχὲς ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν ὅπως: Ὑπὲρ πλεόντων, ὀδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν».

Καὶ ἄλλοι ὅμως πατέρες τῆς Ἐκκλησίας στάθηκαν μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ φροντίδα κοντὰ στὸν ἄρρωστο, γιὰ νὰ τοῦ δώσουν μαζί μὲ τὴν υγεία τοῦ σώματος πολλές φορές καὶ τὴν υγεία τῆς ψυχῆς.

Ἔτσι, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων, πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ὄχι μόνον ἱδρυσε Νοσοκομεῖα, στὴν πόλη αὐτὴ, στὰ ὁποῖα μάλιστα καὶ περιέθαλψε τοὺς πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Συρία, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος, δύο ἢ τρεῖς φορές τὴν ἑβδομάδα, ἐπισκεπτόταν τοὺς εὐρισκομένους στὰ Νοσοκομεῖα ἄρρώστους. Ἐπίσης ἱδρυσε 7 νοσοκομεῖα, στὰ ὁποῖα κάθε λεχὼ ἔμενε 7 μέρες.

Ὁ Ἅγιος Θεοδόσιος ἱδρυσε τρία Νοσοκομεῖα, ἕνα γιὰ τοὺς ἀσθενεῖς μοναχοὺς καὶ ἄλλα δύο γιὰ τοὺς λαϊκοὺς. Ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ ὁ ἴδιος νοσήλευε καὶ περιποιόταν τοὺς λεπρούς.

Γιὰ τὸν Ἀνδρέα τὸν Ἱεροσολυμίτη λέγεται ὅτι, γιὰ χάρη τῶν πτωχῶν ἀσθενῶν ἱδρυσε ξενώνα, τίς δαπάνες τοῦ ὁποῖου ἀνέλαβε ὁ ἴδιος ἀσχολούμενος καὶ μὲ τὴν θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. Ὁ Ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης συχνὰ ἐπισκεπτόταν τὸ Νοσοκομεῖο τῆς Μονῆς καὶ ἔδινε σχετικὲς ὁδηγίες καὶ ἐντολὲς στοὺς νοσοκόμους καὶ παρανοσοκόμους, γιὰ τὴν ἄριστη νοσηλεία τῶν πασχόντων.

Ἐπίσης ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ποὺ λάμπρυνε τὸν Πατριαρχικὸ Θρόνο τῆς Ἀλεξανδρείας ἀναδείχθηκε, κατὰ τὸν Θεολόγο Γρηγόριο, «Προστασία τῶν δεομένων, παράκλησις τῶν ἐν συμφοραῖς, ἰατρὸς τῶν νοσούντων, πρὸς δὲ φιλόξενος καὶ φιλόπτωχος». Ὁ Ἐφέσιος Βρασιανὸς ἱδρυσε νοσοκομεῖο μὲ 80 κλίνες «καὶ πάντας τοὺς νοσούντας καὶ τετραυματισμένους ἐξένιζε».

Στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἔζησε ὁ Σαμιψὼν ὁ Ξενοδόχος ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τῆς ἄλλης μορφώσεως ποὺ ἔλαβε, σπουδᾶσε καὶ ἰατρικῆ. Ὅπως γράφει ὁ βιογράφος του, τὸ ἀσκητήριό του τὸ ἔκανε «φιλανθρωπίας ὑπόθεσιν καὶ ἰατρῆον ἄμισθον». Ἐκεῖ δεχόταν μὲ ἀγάπη διάφορους ἀσθενεῖς καὶ τοὺς πρόσφερε ὄχι μόνον θεραπεία ἀλλὰ καὶ κλίνη καὶ φαγητό. Τόση φήμη ἀπέκτησε ὁ μικρὸς ἐκεῖνος νοσοκομειακὸς σταθμὸς, ὥστε κατέφυγε κάποτε σ' αὐτὸν καὶ ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανός, γιὰ νὰ βρεῖ θεραπεία ἀπὸ κάποια ἀσθένεια. Ἐπειδὴ θεραπεύτηκε ὁ αὐτοκράτορας ἀπὸ τὸν Σαμιψὼν, διέταξε τὴν ἀνοικοδόμηση μεγαλοπρεποῦς νοσοκομείου κοντὰ στὴν Ἁγία Σοφία. Τὸ Νοσοκομεῖο ἐκεῖνο ἀναδείχθηκε «περίδοξον ἰατρῆον καὶ οἶκος ἱερῶτατος». Ἐκεῖ κατέφυγαν οἱ πιστοὶ καὶ θεραπεύονταν ἀπὸ διάφορα νοσήματα, ἰδίως ἀπὸ ὀφθαλμικὲς παθήσεις. Ἀκούραστος ὁ προϊστάμενος ἐργάσθηκε χρόνια γιὰ τὴν περίθαλψη τῶν ἀσθενῶν. Ἡ ἀγάπη γιὰ τοὺς ἀσθενεῖς ἔγινε σ' αὐτὸν δευτέρη φύση.

Ἀπὸ τὰ σταχυολογήματα αὐτὰ βλέπει κανεὶς ὅτι οἱ ὑπεύθυνοι τῆς Ἐκκλησίας θεωροῦσαν ἱερὸ καθήκον τους νὰ μεριμνοῦν γιὰ τοὺς ἀσθενεῖς. Ἡ ἀγάπη ἦταν νόμος. «Πλήρωμα νόμου». Ἦταν γι' αὐτοὺς πολὺτιμη χριστιανικὴ παράδοση καὶ κληρονομιά. Ἔτσι κάθε πόλη ἔχει νὰ παρουσιάσει πολλὰ μυρίονα ἄνθη ποὺ σκόρπισαν γύρω τους τὴν εὐωδία τῆς ἀγάπης. Ἐπιστρατευμένοι στὸ προσκλητήριο τῆς «καινῆς ἐντολῆς» ἀμιλλώνταν στὸν ἱερὸ αὐτὸ ἀγῶνα, στὴν καρποφορία τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης. Ἔτσι, ἄλλος ἱερός πατὴρ ἔχει ἰδιαίτερη ἐπίδοση στὴν ἱδρυση νοσοκομείων καὶ ἄλλος στὴν περίθαλψη τῶν ἀσθενῶν. Ὅλοι «τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες», θεωροῦν τίτλο τιμῆς νὰ στολίσουν τὴν ἐπαρχία τους μὲ ἄσυλα στὰ ὁποῖα νοσηλεύεται ὁ πόνος. Τὸ παράδειγμα ὅμως τῶν Ἐπισκόπων τὸ ἀκολουθοῦσαν καὶ ἄλλοι κληρικοί. Ἔτσι ὁ σοφὸς συγγραφέας καὶ ποιητῆς Ἐφραῖμ ὁ Σύρος διακρίθηκε γιὰ τὴν κοινωνικὴ του δράση. Ὅταν ξέσπασε λιμὸς στὴν πόλη τῆς Ἐδέσσης, ἀνέλαβε αὐτὸς ὑπεύθυνος τὸ ἔργο τῆς περιθάλψεως τῶν πεινασμένων καὶ τῶν ἀσθενῶν. Μὲ τὰ χρήματα ποὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκαν οἱ πλούσιοι, διοργάνωσε χάρη τῶν ἀσθενῶν νοσοκομεῖο μὲ 300 κλίνες. Ἡ σπουδαία αὐτὴ ἐργασία θεωρεῖται, κατὰ τὸν Ἁ-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 118 τοῦ ὑπ' ἀρ. 6 τεύχους.

μαντο, ή πρώτη γνωστή στην Ιστορία νοσοκομειακή περίθαλψη.

Ο Χριστιανισμός δέν ενέπνευσε απλώς τὸ ἔργο τῆς Νοσηλευτικῆς, ἀλλὰ δίδαξε καὶ «παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων». Στὸ μεγαλεῖο τῆς ἀγάπης ὀφείλεται ἡ αὐτοθυσία τῶν χριστιανῶν νοσοκόμων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας οἱ ὁποῖοι σὲ καιροὺς ἐπιδημιῶν νοσήλευαν μὲ αὐταπάρνηση τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πολλὰς φορές πέθαιναν πρῶτοι αὐτοὶ ἀπὸ τῆ μεταδόση τῆς νόσου. Ὁ Διονύσιος Ἀλεξανδρείας, μνημονεύοντας τὴ μεγαλειώδη αὐτοθυσία χριστιανῶν νοσοκόμων στὴν Ἀλεξάνδρεια, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ νοσοκόμησαν τοὺς ἀρρώστους, πέθαιναν οἱ ἴδιοι ἀντὶ τῶν ἀρρώστων, γράφει: «Τὰ δὲ ἔθνη πᾶν τοῦναντίον καὶ νοσεῖν τε ἀρχομένους ἀποθοῦντο καὶ ἀπέφευγον τοὺς φιλάτους καὶ ταῖς ὁδοῖς ἔρριπτον ἡμιθνήτας καὶ νεκροὺς ἀτάφους ἀπεσχυβαλίζοντο, τὴν τοῦ θανάτου διάδοσιν καὶ κοινωνίαν ἐκτρεπόμενοι».

Ἐκεῖνο πού οὔτε ἀπὸ τὸ νοῦ τῶν ἐθνικῶν δέν περνοῦσε, γιὰ τοὺς χριστιανούς ἦταν στοιχειῶδες καθήκον.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὁ ἅγιος Ζωτικὸς ἔστρεψε ὅλη τὴν προσοχὴ του στοὺς πάσχοντας συνανθρώπων του. Ἐγίνε τὸ μόνον στήριγμα τῶν προσδληθέντων ἀπὸ τὴ λέπρα, πού ἀναστάτωσε ὁλόκληρη τὴν Κωνσταντινούπολη, κατὰ τὰ χρόνια τοῦ διαδόχου τοῦ Μ. Κωνσταντίνου.

Τὸ καθαυτὸ ὅμως ἔργο τῆς νοσηλευτικῆς, ἐπειδὴ προϋποθέτει πλοῦσια τὴν ἀγάπη καὶ ἀμέριστη τὴν προσφορά, εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἔργο τῆς γυναίκας. Στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ὑπάρχει ἓνα πλῆθος μυροφόρων πραγματικὰ γυναικῶν, οἱ ὁποῖες ἀντλώντας ἀγάπη γιὰ τὸν πλησίον ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἐπιστρατεύθηκαν ἐκούσια στὴν σταυροφορία ἀγάπης πρὸς τὸν πάσχοντα συνάνθρωπο. Ἀπὸ τὴν χορεία τῶν διακονισσῶν γυναικῶν ἀναφέρουμε, ὅσο ὁ χρόνος τὸ ἐπιτρέπει, ἐνδεικτικὰ μόνον, μερικὰ ὀνόματα:

Ἡ πλοῦσια Πατρικία Φαβιόλα, μετὰ τὴν προσέλευσὴ τῆς στῆ χριστιανικὴ πίστη, ἱδρυσε στὴ Ρώμη τὸ πρῶτο χριστιανικὸ Νοσοκομεῖο καὶ ἐκδαπάνησε ὁλόκληρη τὴ ζωὴ τῆς ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἀσθενῶν. Ἡ Φαβιόλα ἀναζητοῦσε τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἀσθενεῖς στοὺς δρόμους τῆς Πατρίδας τῆς, τοὺς περιέθαλπε ἢ ἴδια καὶ ἐπιδείκνυε σπάνιο ψυχικὸ σθένος, ὅταν ἐπέδενε τραύματα καὶ ἀποκρουστικὰς πληγὰς. Τὸ αἰώνιο ἐγκώμιον τῆς Φαβιόλας σὰν νοσηλεύτριας γράφτηκε ἀπὸ τὸν μεγάλο Ἐκκλησιαστικὸ Πατέρα τῆς Δύσεως, τὸν Ἱερώνυμο: «Ἐὰν διέθετον ἑκατὸν γλώσσας καὶ ἑκατὸν στόματα καὶ ἐὰν εἶχον ἀδαμαντίνην φωνήν, πάλιν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀπαριθμῶσω τὰς ποικίλας ἀσθενείας τὰς ὁποῖα ἡ Φαβιόλα ἐγνώριζεν ἄριστα νὰ μετατρέπη εἰς ἀνακούφισιν χάριν τῶν τραγικῶν ἀσθενῶν καὶ τὸ ἐπε-

τύγγανε κατὰ τρόπον τόσον θαυμαστόν, ὥστε πολλοὶ ὑγιεῖς πού ἦσαν πτωχοὶ ἐμακάριζον τοὺς ἀσθενεῖς».

Ἡ μητέρα τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, ἀφ' ἐνὸς μὲν δίδασκε τὴν κόρη τῆς «τῶν λοβῶν τὰ ἔλκη ἐκμάσσεσθαι αὐτοχείρως», ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἴδια νοσήλευε τοὺς λεπρούς. Ἡ Ἁγία Ἐλένη, μητέρα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, Σάμα, σύζυγος τοῦ Ἰουστίνου τοῦ Α', ἢ Πουλχερία, ἢ Θεοδώρα καὶ ἄλλες αὐτοκράτειρες, ἄγιες πραγματικὰ ψυχές, ἀκόμη ἢ ἅγια Συγκλητικὴ, ἢ ἅγια Εὐφροσύνη, οἱ δύο Μελανίες, γιὰ γιὰ καὶ ἐγγονή, ἢ ἅγια Ὀλυμπιάδα, ἢ ἅγια Ἀναστασία, ἢ ἅγια Μακρίνα, ἢ Θεοκτίστη, μητέρα τῶν δύο ἀδελφῶν Στουδιτῶν, ἔδειξαν μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ὀργανωμένην περίθαλψη τῶν πασχόντων ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιες νοσήλευαν τοὺς ἀρρώστους κατ' οἶκον ἢ στὰ νοσηλευτικὰ Ἰδρύματα.

Ἡ νοσοκομειακὴ περίθαλψη πού προσφερόταν στοὺς ἀσθενεῖς στὰ Βυζαντινὰ χρόνια, κυρίως ἀπὸ τὰ Μοναστήρια, δέν πρέπει νὰ θεωρηθεῖ σὰν κάτι πρόχειρο καὶ ἀνοργάνωτο. Ὅρισμένες μονές, ἰδιαίτερα στὴν Κωνσταντινούπολη, εἶχαν ἀναγάγει σὲ μεγάλην περιωπὴ τὴν νοσηλεία τῶν ἀσθενῶν καὶ σήμερα κατέχουν ζηλευτὴ θέση στὴν ἱστορία τῶν νοσοκομείων. Τὰ τυπικὰ τῶν μονῶν αὐτῶν, πού σώζονται μέχρι σήμερα, δίνουν λεπτομερεῖς ὁδηγίες γιὰ τὴν ὀργάνωση τῶν μοναστηριακῶν αὐτῶν νοσοκομείων, τίς ὁποῖες θαυμάζει καὶ ὁ σημερινὸς ἀναγνώστης. Ἐξ ἄλλου ἦταν ἀπόφαση τῆς Συνόδου στὴν Καρχηδόνα τὸ 451, τὰ νοσοκομεῖα νὰ εἶναι προσαρτημένα στὰ μοναστήρια. Ἐνα ἀπὸ τὰ κύρια καὶ ἱερά ἔργα τῶν μοναχῶν ἦταν καὶ ἡ ἀσκησις τῆς νοσηλευτικῆς, τοῦ ἱεροῦ λειτουργήματος τῆς ἀγάπης.

Γινόταν ἔτσι, ἓνας ὑπέροχος συνδυασμὸς τῆς Θ. Λατρείας, πού προσφερόταν στοὺς ἱεροὺς ναοὺς τῶν Μονῶν, καὶ τῆς νοσηλεύουσας ἀγάπης τῶν μοναχῶν. Ὅνομαστὸ εἶναι τὸ Νοσοκομεῖο πού ἱδρυσε ὁ εὐσεβὴς αὐτοκράτορας Ἰωάννης Κομνηνὸς δίπλα στὴ μονὴ τοῦ Παντοκράτορος. Τὸ νοσοκομεῖο αὐτὸ εἶχε πέντε τμήματα: Παθολογικὸ, χειρουργικὸ, ὀφθαλμολογικὸ, γυναικολογικὸ καὶ ψυχιατρικὸ. Κάθε τμήμα ἦταν ἐφοδιασμένο μὲ τὸ κατάλληλο ὑγειονομικὸ ὕλικὸ καὶ τὸ προσωπικὸ τοῦ χριστιανικοῦ αὐτοῦ Νοσοκομείου ἦταν θαυμάσια ὀργανωμένο. Γιὰ τὸ Νοσοκομεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ἀντὶ ἄλλου σχολίου, παραθέτουμε τὴν γνώμη τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ἱατρικῆς καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Α. Κούζη: «Ὅντως, πληρέστερο νοσοκομεῖο εἶναι ἀδύνατον νὰ φανταστεῖ κανεῖς». Καὶ τὴ γνώμη τοῦ Ρώσου ἱστορικοῦ Οὐσπένσκου: «Τὸ Νοσοκομεῖο τοῦ Παντοκράτορος εἶναι τὸ συγκινητικώτερον ἕως παράδειγμα πού μᾶς ἄφησε ἡ ἱστορία γιὰ τίς ἀνθρωπιστικὰς ἀντιλήψεις τῆς Βυζαντινῆς κοινωνίας».

(Συνεχίζεται)

ΚΑΙ ΩΣ ΞΕΝΑΓΟΙ

ήμπορούν να διακονήσουν πτυχιούχοι της Θεολογίας, οι οποίοι δεν έπιθυμούν ή των οποίων άργεί ο διορισμός ως καθηγητών στη Μέση Έκπαίδευση. Στη συνέχεια παρέχονται ώρισμένες πληροφορίες, με άφορμη έρωτήματα που ύποβλήθηκαν στον «Έφημεριο», έπειτα από τη δημοσίευση σχετικού άρθρου του Καθηγητού κ. Άλεξ. Μ. Σταυρόπουλου στο προηγούμενο τεύχος μας (Τόποι, άνθρωποι, βιβλία..., σ. 112).

Η Ειρήνη Οικονομίδου, πτυχιούχος Θεολογίας και Πολιτικών Έπιστημών και διπλωματούχος ξεναγός του Ε.Ο.Τ., παρέσχε τις έπόμενες πληροφορίες: Για την άπόκτηση διπλώματος ξεναγοΰ άπαιτείται άπολυτήριο Λυκείου και γνώση μιās τουλάχιστον ξένης γλώσσας. Μετά από εισιτήριες έξετάσεις άκολουθεί διετής φοίτηση σε Σχολή Ξεναγών (Άθήνας, Θεσσαλονίκης, Κερκύρας, Ρόδου ή Κρήτης). Πλήν της των Άθηνών, οι λοιπές είναι τοπικές. Οι σπουδαστές στη διάρκεια φοιτήσεως πληρώνονται. Με τη λήψη του διπλώματος οι Ξεναγοί συνεργάζονται με τουριστικά Γραφεία. Οι άμοιβές κυμαίνονται από 4. έως 10.000 δρχ. ήμερησίως. Έξασφαλισμένη έργασία έχουν ίδιως όσοι κατέχουν κάποια από τις λιγότερο γνωστές γλώσσες (έκτός άγγλικής, γαλλικής, γερμανικής, ιταλικής, ισπανικής). Περισσότερες πληροφορίες άς ζητήσουν οι ένδιαφερόμενοι από τη Σχολή Ξεναγών Άθηνών (Φιλελλήνων 15, τηλ. 3232.243).

Άς έχουν ύπόψη τους τ' άνωτέρω οι εΰλαθ. Έφημεριοι και Διάκονοι καθώς και οι Θεολόγοι, γιατί η Ξενάγηση των τουριστών στα μνημεία της Άρχαίας και της Χριστιανικής Έλλάδας είναι μιá άνεκτίμητη εΰκαιρία για την μετάδοση εκείνων των γνώσεων και πληροφοριών που έχουν πραγματικά άνάγκη οι έπισκέπτες της χώρας μας. Είναι μιá άλλης μορφής όρθόδοξη μαρτυρία και διακονία.

ΤΟ «ΕΦΟΔΙΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ»,

το βιβλίο που πρόσφατα άνατυπώθηκε από την Άποστολική Διακονία σε Δ' έκδοση, μεταφράστηκε και κυκλοφορεί ήδη και στην άραβική γλώσσα. Έπελέγη ως το καταλληλότερον «έφόδιον» για τους φοιτητές της Όρθοδόξου Θεολογικής Σχολής του Πατριαρχείου Άντιοχείας και τους Άραβες όρθοδόξους χριτιανούς. Η άραβική έκδοση είναι καλλιτεχνική.

Το βιβλίο, γραμμένο από τον πρωτοπρ. κ. Άντώνιο Άλεβιζόπουλο, Δρα Θεολογίας και Φιλοσοφίας, είναι μιá σύγχρονη κατήχηση για

Του κ. Εΰαγγέλου Π. Λέκιου

ένηλικούς, εισάγει τον άναγνώστη στην όρθόδοξη πίστη, λατρεία και ζωή και άποτελεί την όρθόδοξη άπάντηση στην πρόκληση των ποικιλώνων αίρέσεων και θρησκευτικών ιδεολογιών, που ένέσκηψαν και στην Έλλάδα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΩΝ ΨΑΛΤΩΝ

ή Ό. Μητρόπολη Δημητριάδος κυκλοφόρησε καλλιτεχνικό ένημερωτικό φυλλάδιο. Άπ' όσα γνωρίζουμε είναι η πρώτη φορά που γίνεται κάτι παρόμοιο και ένημερώνεται το πλήρωμα της Έκκλησίας για το «τί είναι, τί προσφέρει, τί άπολαμβάνει ο Όεροψάλτης» (είναι και ο τίτλος του φυλλαδίου), ένω σ' αυτό περιέχονται και οδηγίες προς τους πιστούς, «ώστε να συντελέσουν και αυτοί στην προώθηση της προσπάθειας για δημιουργία θυζαντινών χορών στις ένορίες».

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΤΕΡΤΙΟΣ»

με άφορμη τη συμπλήρωση τριετίας από την ίδρυσή τους (1985 - 1988) κυκλοφόρησαν το α' τεύχος μιās πολυσέλιδης (64 σ.) «περιοδικής έκδοσης πνευματικής οικοδομής και έκδοτικής ένημέρωσης». Έκτός από ένδιαφέροντα - έπίκαιρα άρθρα και ειδήσεις (ξεχωρίσαμε τα του έορτασμού της χιλιετηρίδος έκχριστιανισμού των Ρώσων στο Πατριαρχείο ΚΠόλεως - 28.2.1988), άξια μνείας είναι και όσα αναφέρονται στην «Ιστορία» των εκδόσεων «Τέρτιος», ένω προβάλλονται δεόντως παλαιότερα και νεότερα βιβλία του έκδοτικού οΐκου (Βάρναλη 11, 601 00 Κατερίνη).

ΝΕΟΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε.

—Δρόσος Άθ., ίερέυς, Γ)6, έτη ύπηρ. 35, σύνταξη 62.127, οίκ. έπίδ. 2.900, έφάπαξ 1.374.490.

—Μιχαηλίδης Βασ., ίερέυς, Γ)6, έτη ύπηρ. 27, σύνταξη 48.039, οίκογ. έπίδ. 2.900, έφάπαξ 1.052.699.

—Καραγιαννίδης Άθ., ίερέυς, Γ)6, έτη ύπηρ. 34, σύνταξη 60.433, οίκογ. έπίδ. 2.900, έφάπαξ 1.336.571.

—Κλήμης Θεοδ., ίερέυς, Δ)7, έτη ύπηρ. 35, σύνταξη 52.460, έφάπαξ 1.236.406.

—Σασιόλης Γεώργ., ίερέυς, Β)4, έτη ύπηρ. 35, σύνταξη 68.868, οίκογ. έπίδ. 2.900, έφάπαξ 1.462.216.